

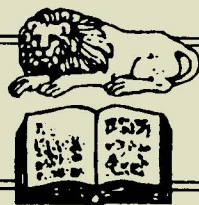

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

47. szám

Húsvét, 2002

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
Budapest, 2002

Tartalomjegyzék

Tavaszi (Dr. Gergely Péter felv.)	címlap
Ajánlás	1
Csendes percek	2
Babilon folyói mentén (Thorday Attila)	5
Dialógus az archeológia és a Biblia között, 2. rész (Gyürki László)	13
A zsoltárok emberarca (Szatmári Györgyi)	19
Élő Ige Bibliaiskola, 37. óra (Vágvölgyi Éva)	25
Biblikus folyóiratok szemléje (Székely István)	31
Könyvismertetés (Tóth Zoltán SVD)	38
Olvasóink kérdezik (Rokay Zoltán)	40
Cigány-Magyar Biblia (Tarjányi Béla)	42
Társulatunk életéből	47
Könyvajánlatunk	borító

J e r o m o s f ü z e t e k
az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

A szerkesztőbizottság tagjai:

Székely István, Tarjányi Béla, Thorday Attila, Vágvölgyi Éva

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Grafikák: Vágvölgyi Éva

Nyomda: Royal Press Hungary

Ajánlás

Az üdvösség története, ahogy a Szentírás vázolja, nagy világosságot vetít a világ történelmére, s megmutatja, mennyire végigkíséri ezt a történelmet Isten gondviselő és irgalmas gondoskodása, melynek megvannak a maga útjai, hogy a legmegátalkodottabb sziveket is megérintse, és jó gyümölcsöket fakasszon a kiszáradt és terméketlen földből is. Ezt a reményt vallja az Egyház a 2002. év elején: Isten kegyelme ezt a világot, melyben a rossz megint erősebbnek látszik, át fogja alakítani olyan világgá, melyben az emberi szív legnemesebb vágyai beteljesednek egy olyan világban, ahol érvényesülni fog az igazi béke...

Gondolkodván és a Szentírást tanulmányozva arra a meggyőződésre jutottam, hogy a fölforgatott rendet csak az igazságosság és a megbocsátás összekapcsolásával lehet helyreállítani. *Az igaz béke támpillérei az igazságosság és a megbocsátás, ami a szeretetnek különleges formája...*

A megbocsátás ugyanis mindenekelőtt személyes választás, a szív állásfoglalása a rosszra rosszal válaszoló spontán ösztönnel szemben. E döntés mintája Isten szeretete, aki bűneink ellenére elfogad minket, s legnagyobb modellje Krisztus megbocsátása, aki a kereszten így imádkozott: »Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek« (Lk 23,34)...

Nincs béke igazságosság nélkül, és nincs igazságosság megbocsátás nélkül: ezt szeretném meghirdetni ebben az üzenetben hívőknek és nem hívőknek, minden jóakarátú embernek, férfiaknak és nőknek, akik szívükön viselik az emberiség családjának javát és annak jövőjét.

II. János Pál pápa
a Béke Világnapjára írt üzenetből (2001. dec. 8.)

Csendes percek

Az apostolok nem voltak túl művelt, okos emberek. Nem sokat törték a fejüket a dolgokon. Valójában ők sem ismerték Jézust annak, aki volt. De szerették. Őszintén és teljes szívvel.

Júdás okos volt. Neki voltak elképzelései Jézussal kapcsolatban. A maga módján valamilyennek ismerte Jézust. Júdás túl okos volt, túl fontos volt számára ez az elképzelés. Fontosabb, mint maga Jézus. Nyilván nem rögtön volt így. A bálvány, a kép lassan készült el benne.

Aztán kiderült, hogy Jézus egészen más. A bálvány és a valóság el-
lentmondásba került egymással. Választani kellett: Jézushoz ragaszkod-
nak vagy ahhoz, akinek gondolták. Az apostolok is megszenvedték a
magukét, de nekik nem volt kétséges, a szeretetük egyértelműen eldön-
tötte a dolgot: a bálvány megsemmisült és Jézus, a valódi Jézus életre
kelt bennük.

Júdást az esze, az okossága nem tudta ebben a helyzetben eligazíta-
ni. Ő a bálványt, a képet választotta, a valóságos Jézusnak meg kellett
halnia.

Mit kell tennem?

Néha nem tudom, menjek-e, vagy maradjak?

Mi a helyes, hogy szeretek jobban?

Néha nem tudom, beszéljek-e, vagy hallgassak?

Mi a helyes, hogy szeretek jobban?

Néha nem tudom, adjak-e, vagy ne adjak?

Mi a helyes, hogy szeretek jobban?

Így aztán Eléd teszek mindent:

Dönts Te, ahogy jónak látod.

Mutasd meg akaratodat,

Adj látó szemet, halló fület,

Hogy megérthesselek!

„Ó ne vidd el
két szemeddel
a napsugarat.” (Weöres S.)
Süssön napod,
Ha jó, ha rossz vagyok.
Ne vond meg lényed,
Ragyogjon fényed,
Süssön napod,
Ha jó, ha rossz vagyok.

A természet nem mond szavakat,
Nem muzsikál hangszereken,
Nem fest és nem készít szobrokat,
Mégis mindennél beszédesebben
Mondja el a Te végtelen jóságodat,
Szépségedet, szeretetedet.

Hallgatni

Hallgatni!
Ülni a szépségen, csendben,
Mint a húsvéti nyuszi a tojásokon,
Nem kifecsegni.
Ami tényleg van,
Az úgyis sugárzik,
Nem kellenek szavak.
Hallgatni!
Miközben a szívem
Dalol a szárnyas örömtől
És táncol bennem a lélek:
„Köteleket vontam toronytól toronyig;
füzérek ablaktól ablakig;
arany láncokat csillagtól csillagig,
és táncolok.” (Rimbaud – Weöres S. ford.)
(Havva)

A csendről

Sok szentmisében alig jut hely a csendnek. Liturgiánkat sokszor annyira uralja a szó és az ének, hogy annak már szinte hallásunk és látásunk látja a kárát. Egyik ünneplésünk sem lehet igazán imádság, ha nincs helye benne a csöndnek. De milyen legyen ez a csönd? Nem csak egyszerű elhalkulás, amelyben a lárma zajának kitett ember felüdülhet. Nem csupán pedagógiai segédeszköz, amely a színházban két jelenet között teremt átmenetet. Ez a csönd kiragadja az embert hétköznapi vágyai és teendői közül, és az élő Isten jelenlétébe állítja.

A liturgia ünneplése különösen is az a hely, ahol hitünket megélhetjük és mélyíthetjük. Nem léphetünk tehát úgy a templomba, mintha az utcáról az egyik üzletbe térnénk be. Művészet az, amely az embert zsilip módjára az imádság helyes medrébe tereli. Az éneklésbe való bekapcsolódás nem hoz létre ilyesmit. A sivatagban élő szerzetesek is, akikről igazán el lehetett mondani, hogy »kivonultak a világból«, egy óra hosszat ültek cellájuk, barlangjuk mellett, hogy megtisztítsák gondolataikat, mielőtt a templomba belépnék.

Számunkra sem lehet fölösleges fényezés, ha néhány ügyes fogással megteremtjük az összeszedettség légkörét. A liturgia ünneplése »cselekmény«, amely követi sajátos törvényeit: a szavak és a rituális gesztusok mind azt szolgálják, hogy jelenvalóvá tegyék életünkben az üdvösséget, amelyet az Atya Jézusban a Szentlélek által hoz létre. Nem szabad eközben úgy tevékenynek lennünk, hogy ne tudjunk megállni. Mint a lélegzésnek, úgy a liturgiának is megvan a maga ritmusa, váltakozása. A Isten szava a csendből születik és a csendbe tér vissza. A csend adja a szónak a maga isteni erejét, a szó viszont megtermékenyíti a csöndet, és szemlélődéssé teszi.

Az egyik újságban éppen ezért csodáltam meg Rembrandt mester-művét, Az éjjeli őrjáratot. Első pillantásra csak néhány arcra figyel föl az ember. Ám ha nem sajnáljuk rá az időt, és vesszük magunknak a fáradságot, egyre több személyt fedezhetünk fel a háttér titokzatos sötétjébe rejtőzve. Így vagyunk a csönddel is az eucharisztia minden ünneplésekor: nem kerülhetjük el a fáradságot.

(Roger Etchegaray biboros)

Thorday Attila

Babilon folyói mentén

Izrael vezető rétegének fogságba hurcolása a választott nép életében soha nem látott válságot okozott, különösen vallási tekintetben. Isten ajándékozta Kánaán földjét elődeiknek, ezért az ő földadata a béke és biztonság megőrzése, a Város és a Templom, az ő Szentélyének védelme. Tény azonban, hogy Izrael soha nem volt maradéktalanul hűséges a mindent neki ajándékozó Istenhez, és így nem csodálkozhatunk a népet sújtó szerencsétlenségeken. Ez önmagában még nem jelentett komoly problémát a hívők szemében, hiszen a próféták nemzedékek óta hasonló dolgokról jövendöltek. De mit jelentsen a nemzet, a társadalom és a kulturális központok szinte teljes pusztulása? Két lehetséges válasz adódik; egyik riasztóbb, mint a másik: 1. vagy Isten – ígéretei ellenére – elhagyta őket, 2. vagy az asszír és babiloni istenségek hatalmával szemben Jahve képtelen teljesíteni ígéretét. Jelentse ez azt, hogy az izraeliták szeme nyíljék föl a valóságra, mert okosabb ha a szomorú tények előtt meghajolva hozzászoknak az új helyzethez és az asszimiláció útját választják?

A korábbiakban azt is láthattuk, hogy Jeremiás élete és működése már csírájában hordozza a kérdésre adandó választ: Isten nem hagy el benneteket – mondja a próféta. Nem is gyenge ahhoz, hogy megvédjen titeket. Ti löktétek el őt magatoktól, mert képtelenek voltatok vele együttműködni. Így nem marad más lehetősége, elkísér benneteket a fogságba, hogy veletek maradhasson. Amikor a száműzetés próbatétele átforrósítja megkeményedett szíveteket, talán képesek lesztek fölfogni a hűtlenségetek miatt Istennek okozott fájdalmat, és ezzel a fölismeréssel új kezdet lehetősége nyílik meg számotokra. Ha lennének is köztetek olyanok, akik vétlennek tartják magukat, azok se utasítsák vissza a szenvedést, mert ily módon az ártatlan, népe sorsát fölvállaló Isten élő jeleivé lesznek honfitársaik között.

Magától értetődően a népnek csak parányi töredéke volt képes megérteni a maga mélységében azt, amit Isten megmutatni szándékozott szolgálójának, Jeremiásnak életével. Kétségtelen, maga a próféta sem volt mindennek teljes tudatában. A válasz keresése és a megértés fo-

lyamata így tovább folytatódott. A Jeremiást követő nemzedékek Palesztinában maradó leszármazottai siratókat énekeltek Jeruzsálem romjai fölött. Ezek a költemények alkotják a Siralmak könyvét és »Sion Leánya« képében festik le az erőszakot szenvedett és megalázott várost. A versek az emberekben kavargó zűrzavarról, a szenvedések láttán újból és újból felszínre törő érzelmekről tanúskodnak. Az emberek maguk fogalmazzák meg, hogy kétségtelenül saját hitetlenségük vezetett ehhez a keserű végzethez: ó, Urunk, most már betelt a pohár, »hogya is feledkezhetnél meg rólunk mindörökre? Ugye, nem hagysz el minket örök időkre?« (Sir 5,20) Tudjuk, igazságos és jóságos vagy, miért nem jössz végre megmenteni minket?... Az ember gondolatai a helyzet érthetlenségének börtönében egy helyben topognak anélkül, hogy a megtalálnák a megoldást. A kiút kezdetét, a fájdalmas tényeken való fölülelemelkedést azonban jelentősen segítik a keserű érzéseket kifejezésre juttató liturgikus gyászdalok. Az Istenhez kiáltó szenvedés hangjai nem a reménytelenségbe torkollnak, a seb felfakad és megkezdődik a gyógyulás. Ráadásul, a költemények megdöbbentő látomásokat villantanak fel a beteljesedésről, mintha a kút mélyéből napsugár csillogna felénk (Sir 3,31-33).

Ezekiel tevékenységét Babilonba helyezzük Nebukadnezár, babiloni király első deportálási parancsának éve, 598 utánra. A tüzes vérmérsékletű és karizmatikus egyéniségű pap, már személyiségénél fogva is, sokak számára "forrásként" szolgál. A régi idők látnokait juttatja eszünkbe, mintegy Illés prófétikus szelleme támadt föl benne. Bizonyosan nem véletlen az Isten Lelkére való utalás, amely a korábbi próféta csoportok leírásaiban gyakorta szerepelt, most Ezekiellel kapcsolatban ismét gyakori lesz. Ez az ember látomásaival, elnémulásaival, rögeszméit hajtogató felejthetetlen stílusával együtt kétségtelenül Isten eszköze. Őt nem jellemzi sem Izajás visszafogottsága, tapintatossága, sem Jeremiás eredeti és józan realizmusa.

Ezekiel jellegzetes stílusa már könyve első lapjain, Isten dicsőségének nagyszabású látomásában is feltűnik, részét alkotja meghívása történetének (1,1-3,15). Látomása emlékeztet bennünket Izajáséra, ami a jeruzsálemi templomban történt, és prófétai szolgálatának elindítója lett (Iz 6): az Úr királyi trónuson ül és a mennyei udvar veszi körül. Ezekiel könyvében Isten, Izrael Szentjének méltósága a fentihez

hasonló leírást követ. De amíg Izajás látomása a Templomban, a nemzeti istentisztelet központjában történik, addig Ezekiel az ígéret földjétől távol, a fogságban élők között, a Kebár folyó partján látja meg az Urat. Ráadásul ez utóbbi leírás ősi jegyeket is tartalmaz – például a vihar említése (1,4) –, fölidézve a Sinai teofániát, Jahve ünnepélyes megjelenését a Sinai hegyen (Kiv 19). Világosan előttünk áll tehát a népét a fogságba is elkísérő zarándok Isten. Ezekiel leírása főleg a királyság korára jellemző képeket használ, de olykor titokzatos, mitológikus vagy a kivonulás korára visszamenő elemeket is alkalmaz.

Ezekiel nagy hangsúlyt helyez Isten teljes szabadságának tökéletes megfogalmazására: látomásai nincsenek konkrét helyhez kötve. Egy alkalommal »Isten dicsőségét« látja, amint a város lakóinak bűnei miatt éppen elhagyja a jeruzsálemi Templomot (11-12. fejezet). Ez a látomás még drámaibb módon fejezi ki azt a megrettentő és mégis bátorító üzenetet, amiről már korábban is szólt: a Város eleste nem jelenti Isten vereségét. Mégis, bár Isten teljesen szabadon tárja fel önmagát, kétségtelen, hogy Ezekiel számára ennek "normális" helye a jeruzsálemi Templom, ahová végül »Isten dicsősége« mégis visszatér (43,1-7a).

A próféta meg van győződve arról, hogy az Úr nem Izrael érdemeiért, hanem önmagáért (»nevem miatt«) nem engedi népe teljes pusztulását és reménytelenségbe zuhanását. Akárcsak elődje, úgy Ezekiel is a jelen katasztrófa közepette már látja a hajnal derengő fényeit; Jeremiáshoz hasonlóan ő is úgy véli, a megújulás a babiloni fogsággal veszi kezdetét (11,14-20). Ráadásul nem a Jeruzsálemben maradtak lesznek a megújulás forrásai, akiknek vakmerő bizalma egyedül abból táplálkozik, hogy ők Ábrahám fiai (33,23-29), hanem éppen a fogságba hurcoltak válnak a remény letéteményeseivé. Isten ismét megmutatja szeretetének valóságát az elhurcolt és reményvesztett népének, megismételi a teremtés csodáját és kivezeti őket a fogság sírjaiból, életet ad saját Lelke által (37. fejezet). Ebben az összefüggésben Ezekiel továbbfejleszti Jeremiásnak a megújított szövetségről való próféciaját: próféta által szól az Isten: »Osztatlan szívet adok nekik és új lelket; kitépem testükből a kőszívet, és hússzívet adok nekik« (11,19). A prófécia másik változata még hozzáfűzi: »Az én lelkemet oltom belétek és gondoskodom róla, hogy parancsaim szerint éljete« (36,27a). Mindkét

megfogalmazást a jól ismert formula zárja le, lepecsételve ezzel az Isten és népe közti szövetséget: »Az én népem leszek, én pedig a ti Istenetek leszek« (36,28b; 11,20b; vö. 16,60-63). Isten Törvénye, a Tóra kinek-kinek szívébe lesz írva. Ezzel mindenki számára nyilvánvalóvá válik: az újjá teremtett embert maga a Teremtő élteti saját Lelkének leheletével.

Az Ezekiel által megjövendölt zarándoklat általánosságban nem az ígéret földjét veszi célba. A nemzet szívébe, a szent Városba, Jeruzsálembe és a Templomba való hazaindulást jelképezi. Bár a próféta erőlyesen elítéli a főváros jelenben és múltban elkövetett bűneit, és közeli összeomlását hirdeti, mégis próféciai bizonyítják mennyire szorosan kötődik ehhez az Isten által választott helyhez: »trónom helye, lábam nyomának helye« (43,7). Amikor a próféta a fogságban Sionról, Jeruzsálemről elmélkedik, gondolataiban mitologikus színekben pompázó, idealizált képet fest a Városról. A helyreállításról szóló látomását, könyvének utolsó fejezeteit (40-48) a következő szavakkal kezdi: »Látomásban (Isten) elvitt Izrael földjére, és letett egy nagyon magas hegyre. Ezen a hegyen olyasmi tárult elém, mintha dél felé város épült volna« (40,2). Jeruzsálem nem egyszerűen a magasba tör, hanem mindinkább központtá válik. Ezekiel már eddig is úgy látta a hűtlen várost, mint amit idegen népek vesznek körül (vö. 5,5), majd a könyv vége fele mitikus képet fest a Városról, ami »a föld köldöke« (38,12; vö. Bír 9,37). Mint papot komoly érdekek fűzik a Templom helyreállításához, hiszen véleménye szerint ez lesz a nemzet megújulásának szíve (40-48. fejezet).

A korábbi prófétáktól eltérően, Másod-Izajás főként a jövővel foglalkozik. Öt évszázaddal Jézus Krisztus fellépése előtt a »jó hír«, egy »evangélium« hirdetéséről hallunk (vö. 40,9; 41,27; 52,7), a közeli szabadság örömhíréről. Ennek közvetlen oka a perzsa király, Cirusz sikeres fölkelése a térség kizárólagos uraival, a babiloniakkal szemben, akiknek birodalmát ezután föltartóztathatatlanul meghódítja. Mivel a perzsák, – ahogyan ma mondanánk – sokkal tágabb kulturális autonómiát és vallásszabadságot engedélyeztek a birodalmukban élő népeknek, ez a változás a szülőföldre való hazatérés reményével töltötte el a deportáltakat. Másod-Izajás azonban nem ragad le az örömteli események fölszínénél: elődjei nyomán ő is meglátja az eseményekben

Izrael Istenének keze nyomát. Ezt nem másként értékeli, mint az Úr szabadító hatalmának legújabb és legjelentősebb értékeli, amely népe, sőt az egész emberiség életében fordulópontot jelent.

Isten most az újabb kivonulás zarándokújtára lép, és átszeli a sivatagot, szabadulást hozva népének. Első lépésként elhívja »ragadozó madarát«, Ciruszt (46,11), akinek senki nem tud ellenállni. Ő építteti föl Jeruzsálemet és a Templomot (44,28). Aaz Izrael Istene és a pogány uralkodó között ily módon létrejövő kapcsolat a próféta kortársai számára meglepő lehetett.

Valóban, Izrael prófétái, Isten szószólói mindez ideig sohasem illettek Jahvét nem is ismerő, pogány uralkodót (45,4-5) »az én pásztorem« (44,28), »az én kedveltem« (48,14), és főleg »az én Fölkentem« (45,1) jelzőkkel! Milyen különös messianizmussal találkozunk! A választott népet és intézményeit figyelmen kívül hagyva reményét olyan idegenbe veti, aki amúgy semmilyen isteni ígéretben nem részesült.

Izrael Istenének tettei láttán az emberek a világ négy égtájáról a választott nép köré gyűlnek, alávetve magukat az Úrnak. Ez még nem igazi prozelitizmus, mivel Izrael nem indul más népek fölkeresésére. Okkal állíthatjuk, hogy a próféta figyelme központjában továbbra is saját népe áll: túlzónak tűnő képeivel hivatásuk fontosságára akarja ráébreszteni honfitársait; önbizalmat akar önteni elcsüggedt népébe. Legfontosabb meglátása éppen abban áll, hogy Isten népe nem önmagáért létezik, hanem hivatása egyetemes: jelle kell válnia, »tanúul a nemzeteknek« (55,4). Hűséges jelenlétével kell közvetíteni a "rejtett Istent", mert ennek nyomán az egész emberiség és világmindenség ismerni és dicsőíteni fogja. Az Ábrahámnak adott ígéret (»benned nyer áldást a föld minden nemzetsége«), valamint a Sinai hegyen elhangzott szavak (»legyetek papi nemzet«) így teljeseznek be. Bár nagyhatalmak gyűrűjében él és látszólag a sokkal erősebb népek játékszere, mégis a

parányi nép életútja meghatározólag hat az egész emberiség üdvtörténetére.

Az egyetemes látásmód legszebb bizonyítékait "az Úr Szenvedő Szolgájának énekeiben" találunk. Kicsoda ez a Szolga? A társadalmat testesíti meg (Izrael egész népét, esetleg a hűséges maradékot?), vagy önálló személyről van szó? A biblikus szakirodalmat forgatva gyakran az a benyomásunk támad, hogy – miként a matematikai egyenletekben szokás – az "ismeretlen" helyébe egy-egy konkrét személyt próbálunk behelyettesíteni. Nem volna helyesebb inkább a másik oldalra állni, és a Szolga alakjára a próféta szemével tekinteni? A Szolga képviseli Isten "igéjét", ami átvilágítja a legkülönfélébb történelmi személyeket annak fényében, hogy Isten terveibe hogyan illeszkednek. Vagyis nem egyértelműbb-e a Szolgáról szóló énekekre úgy tekinteni, mint amelyek hiteles, sugalmazott választ kívánnak adni a fölvetett kérdésre: Mit jelent Isten választottjának lenni? Mi jellemzi azt, illetve azokat, akik teljes lényükkel az Istennel kötött szövetségben gyökereznek és Isten szándékai szerint alakítják életüket? Ha ezzel a szemlélettel olvassuk a Szolga énekeit, érthetővé válik, miért kölcsönözheti magának a Szolga alakja különféle embercsoportok jellemzőit anélkül, hogy egyes személyekkel vagy csoportokkal maradéktalanul azonosítható lenne. Nem tulajdonítható a véletlennek, ha a keresztény hívő a Szolgára tekintve Krisztus Jézus arcvonásait fedezi fel. Valóban, őbenne testesült meg az, akit Második Izajás még csak homályosan vetit elénk, de az Atya majd önmagának tökéletes képmását tükrözi vissza benne.

A negyedik énekből megtudjuk a Szolga elbátortalanodásának okát: üldözést szenved, de meglepő módon nem erőszakkal válaszol. Tisztában van ártatlanságával, mégis elviseli a megaláztatásokat. Istenre bízta magát, és biztos a végső igazságszolgáltatásban. A két utóbbi ének mintha csak összefoglalása lenne Jeremiás próféta szenvedésteli életének, aki életformája által vált Isten üzenetévé. A Szolga énekei azonban az "ideális" Jeremiást mutatják, aki nem kiált bosszút bántalmazóira.

A Szolga negyedik éneke a szenvedés, a halál és a fölmagasztaltatás himnusza, amely összefoglalja és kiegészíti az előző hármat. Mindjárt az első versekben Isten bejelenti Szolgája felmagasztalását (52,13-15; vö. 49,7): mindazok, akik korábban lenézték, megdöbbennek és elcso-

dálkoznak rajta. Ezután ezek az emberek veszik át a szót, kifejezve csodálatukat: Ha ez a nyomorúságos Szolga ténylegesen Isten kiválasztotta, akkor hogyan magyarázhatjuk szenvedését? A válasz szerint nem saját bűnei miatt kellett szenvednie, hanem »a mi betegségeinket viselte, és a mi fájdalmaink nehezedtek rá. ... A mi bűneinkért szűrták át, a mi gonoszságainkért törték össze; a mi békességünkért érte utol a büntetés. Az ő se-

bei szereztek nekünk gyógyulást» (53,4-5). Az ének hátralevő része részletesen beszámol a Szolga halálba torkolló megpróbáltatásairól (53,8-9). A próféta a »vágóhídra hurcolt bárány«-hoz hasonlítja a Szolgát, aki életét engesztelő áldozatul ajánlja fel (53,10).

A Szolga, bár Isten választotta, a hátrányt szenvedők között is a legutolsó lesz, és mindez nem véletlen, hanem küldetésének részét alkotja. A Szolga megpróbáltatásait nem balesetként írja le, amit el lehetett volna kerülni. Szükségszerű útja ez annak, hogy a »népek ámuljanak rajta«, és rajta keresztül az üdvösség eljusson a föld végső határáig.

Isten Szolgájának személyében olyan valaki áll előttünk, akiben a királyi és prófétai hagyományok ötvöződnek. Őbenne egyszerre ölt testet a személyes meghívás és az intézményesült szolgálat felelőssége. Ebből tehát megtudjuk, hogy a nép vezetésére adott isteni tekintély nem az önkényes hatalomban és parancsolgatásban áll, hanem a szoros istenkapcsolatban, a néppel való szolidaritásban és a készségben, hogy Isten és a nép között vállalja a közvetítő szerepet. Talán ez a jelentése annak a misztikus kifejezésnek, amit a próféta a Szolgára alkalmaz: »megtettelek a népnek szövetségül« (42,6b), vagyis saját életével próbálja összekötni Istenét és népét, bár tudja, hogy eközben széttépik.

Természetesen a Szolga énekei nem "magyarázzák" a szenvedés tényét. A szörnyű dolgokat nem Isten akarja, és a meg nem okolhatót sem igazolja. Ezek a szövegek a szenvedést nem önmagáért írják le, hanem eszközként segítik Isten népét, hogy fölfogja: a megpróbáltatás, ha misztikus módon is, de szerves részét képezi az emberi létnek, miként Isten Szolgája életének is. A szenvedés nem Isten erőtlenségét vagy a szenvedő kárhozatát példázza. Korábban, a kivonulásról szóló elbeszélések is megvilágították: megpróbáltatások kísérnek minden olyan zárandoklatot, ami az Isten fölkinálta léttelenség fele tart. Ez a keskeny út átváltoztatja egész lényünket és az isteni ajándékok befogadására sarkall. A Szolga énekében most újabb lépést teszünk: nem csupán saját gyengeségeinkről van szó, hanem másokéről is. Minden előzmény nélküli az a fordulat, ahogy a Szolga magára vállalja mások bűneit, és így »az ő sebei szereztek nekünk gyógyulást« (53,5). A Szolga arra kap meghívást, hogy ne csak egyszerűen elviselje a gonoszat – annak minden következményeivel együtt –, hanem tudatosan vállalja föl a szenvedést és ezáltal mindannyiunk számára a gyógyulás forrásává tegye.

Elmélkedést és beszélgetést segítő kérdések:

1. Ezekiel megérti, hogy az Úr a megszokott állami intézményeken kívül – mint a királyság, a Templom, és a szent Város – is képes jelen lenni. Nyitottak vagyunk-e Isten jelenlétét fölfedezni akár váratlan helyeken és időpontokban is? Az istentapasztalat "ismert útjain" kívül én milyen jeleket fedeztem már fel?

2. Jeremiás és Ezekiel olyan »új szövetség« megvalósulásáról jövendölt, amikor Isten Törvénye a hívők szívébe lesz írva (vö. Jer 31,31-34; Ez 36,24-28). Hogyan teljesedett be ez a prófécia Krisztusban és a keresztyének életében?

3. A Szolga énekeiből világossá lesz, hogy Isten meghívása nem annyira kiváltságot közvetít, mint inkább fokozott felelősséget mások iránt. Mit jelent "szolgáló egyháznak" lenni? Hogyan mutathatnánk meg konkrétan, hogy a hit számunkra nem kiváltság, hanem meghívás a szolgálatra?

Gyürki László

Dialógus az archeológia és a Biblia között

I. Amikor az archeológia és a Biblia megegyeznek (folytatás)

Poncius Pilátus neve egy feliraton

Most olyan példát hozunk, amely az Újszövetséggel kapcsolatos, de bizonyos problémát is jelent megfejtése.

1961-ben olasz régészek tárták föl Cezarea színházát, és ott egy feliratot tartalmazó követ találtak. Ez a kőlap egy szomszédos épületből származhatott, és a színház lépcsőzetébe illesztették be. A felirat töredékes:

**S TIBERIEUM
(PON)TIUS PILATUS
(PRAEF)ECTUS IUDA(EA)E**

A felirat második sora említi Poncius Pilátust. Ez az első feliratos emlék a római helytartóról, aki Jézus idejében Júdea kormányzója volt. Ez a nagyon jelentős felirat mégis rejt magában két problémát is. Mit jelent az első sorban a Tiberius szó? Ezenkívül miért tulajdonít Poncius Pilátusnak prefektus címet és nem a szokásos prokurátort használja?

A Tiberius szó jelzi, hogy egy építmény Tiberius császár tiszteletére készült (14-37). Mivel hiányoznak a bizonyítékok, nem tudjuk, mi volt ez az építmény. Talán oszlopsor, nympheum, de semmiképpen sem templom, amint többen állítják. A felirat mindenképpen bizonyítja, hogy Pilátus meg akarja tisztelni az uralkodót abban az időben, amikor ő maga Júdeában kormányzott 26 és 36 között.

Ez a felirat Pilátus megbízatása idején készült, akinek a pontos címe “prefektus” volt. Hogyan kell ezt érteni, amikor valójában “prokurátor” volt és ezt a címét ismerjük Tacitus óta? A magyarázat a római címek fejlődésében található. Claudius császár alatt (41-54) lett a prokurátor a kormányzók rendes címe. A későbbi szövegekben Pilátus is

természetesen megkapta ezt az új címet, amely működése idején még nem járt neki.

Egy keresztre feszített maradványai és az evangéliumi elbeszélés

Ez a lelet is az Újszövetség világához tartozik. 1968-ban építkezés során kerültek elő zsidó sírok Jeruzsálem észak-keleti részében. Az egyik első századból származó sírban nagy dísztelen osszuáriumot találtak, amelyen két arám felirat olvasható. Az egyik "Yehohanan" nevet hozza, a másik pontosítja: Yehohanan ben Hizqil. Ezeket a neveket így lehetne fordítani: János, Ezekiel fia. De ennél is érdekesebb az, hogy ebben az osszuáriumban egy felnőtt és egy gyermek csontjai találhatók. A felnőtt csontjainak vizsgálata alapján megállapították, hogy egy 24-28 éves férfiről van szó, akit Kr.u. 10-30 között feszítettek keresztre. A sarokcsontok közé verve még mindig ott volt egy 17 cm hosszú vaszög. Ez tartotta össze a kivégzett ember két lábát. A kivégzést végzők az ember jobb bokáját a balhoz szorították, és ezután a szeget átverték a bokacsontokon. A jobb sarokcsont és a szeg feje között egy kis akácfa maradványt találtak. A hóhérok az ember lábait valószínűleg egy akácfa léccel szorították egymáshoz és a kereszt cölöpéhez. A hosszgerenda olajfa volt, ebből néhány nyom még a szeghez tapadt. A szeg hegye letört, talán egy ágcsontnak ütközött, és nem hatolt be mélyen a fába. A test súlyát ez nem tudta volna tartani, ezért fel kell tételezni, hogy a keresztre feszített ember teste egy ülőkarón némi támasztékot kapott. A keresztre feszített ember lábszárcsontjait szándékosan zúzták össze.

Itt van előttünk az első archeológiai tanúság Palesztinából a keresztre feszítés végrehajtásáról. Ez a véletlenül előkerült lelet megvilágítja a keresztről való levétel nehézségét is. Akik levették a testet, el kellett törniök a lábakat, hogy ki tudják húzni a szeget, amely átfúrta a lábakat. Ezen archeológiai lelet után kell újra elolvasni a szenvedés-elbeszélést az evangéliumokban. Az evangéliumi elbeszélés több részletét világítja meg ez a lelet. De természetes, hogy Jézus halálának értelme a hit titka marad, és az archeológia semmiféle bizonyítékot sem tud hozni ennek értelmére, amit az evangéliumi elbeszélés élénk tár.

Ezeket a példákat lehetne még folytatni; megmutatják, hogy hogyan gazdagítják a Biblia olvasását az archeológiai feltárások. De azt is tudni kell, hogy néha ezen adatok felhasználása problémát is vethet fel. Nagy a kísértés, hogy ezeket eltüntessük, vagy az archeológiai leletekből téves következtetéseket vonjunk le. Sokszor előfordul, főképpen népszerűsítő írásokban, hogy az archeológia apologetikus célt szolgál, amikor a Biblia történeti szövegeit akarja bizonyítani.

Sok könyv jelent meg, amelyek igazolni akarták, hogy “A Bibliának mégis igaza van” (W. Keller: Und die Bibel hat doch recht, Düsseldorf, 1955). A francia fordítás címe “La Bible arrachée aux sables” (A homokból kiásott Biblia). Ezt a szélsőséget el kell kerülni minden archeológusnak, és nem szabad megfélemedezni a kritikai vizsgálatról. A biblikusnak, akinek ritkán van közvetlen ismerete az archeológiai leletekről, vigyáznia kell arra, hogy ne vezessen le archeológiai bizonyítékokat és ezeket ne állítsa be vallási rendbe, mint tudományos eredményt. Mindenkinek tudnia kell, hogy az archeológia emberi tudomány és mint ilyen, hipotézisekkel dolgozik. Ezek pedig alá vannak vetve bizonytalanságoknak. S ami igaz az archeológiában, az igaz a bibliai egzegézisben is.

II. Amikor az archeológia ellene mond a Bibliának

Néhány példa arra, amikor úgy látszik, hogy az archeológiai eredmények nem egyeznek a Bibliával. Ilyen esetek, amint majd látni fogjuk, nem jelentenek problémát.

Hosszú ideig az archeológusok és a biblikusok is azt hitték, hogy az archeológia alátámasztja a honfoglalás időpontját, mert Józsue könyve elbeszéli Jerikó és Ai város elfoglalását (Józs 6-8). Elsősorban ezért is folytattak mindkét helyen ásásokat. Ezek azonban nem hoztak eredményt a bibliai elbeszélések történetiségével kapcsolatban.

Semmi nyom Józsue idejében a Jerikói ásásoknál

Az ősi Jerikó helye Tell esz-Szultánnál nem volt kétséges. Ismerős a bibliai elbeszélés a város elfoglalásáról. Tell esz-Szultánnál háromszor végeztek ásásokat 1907 – 1958 között, hogy megállapítsák az idő-

pontot, amikor a város elfoglalása történt. Az ásások semmi nyomot sem találtak az újabb bronzkorból.

Több magyarázat is született ezzel kapcsolatban. Egy erózió eltemetett az újabb-bronzkorig minden réteget. Kérdés, hogy a város az újabb-bronzkorban egyáltalán körül volt-e véve fallal. Továbbá, hogyan történt a honfoglalás ebben a korban? Több jel arra mutat, hogy a honfoglalás elég könnyű volt, és már meg is történt az izraeli törzsek érkezése előtt. A kérdés a következő: az archeológusok és a biblikusok tekinthetik-e Józsue könyvének 6. fejezetét úgy, mint történeti beszámolót a honfoglalásról?

Mit mond a bibliai szöveg?

Már első olvasásra is kitűnik, hogy nem honfoglalási szövegről, hanem harci liturgiáról van szó. A város körüljárása, a hetes szám jelentősége, a szövetségláda, a papok, a trombiták hangzása mind arra utalnak, hogy a szöveg nem a honfoglalásról számol be. A falak leomlása Isten hatalmának a jele, amelyet egy nagyon egyszerű liturgia keretében ünnepeltek. Csak az elbeszélés beillesztése a könyvbe sugallja a szöveg harci olvasását. Ezt a beillesztést egy késői redaktor végezte el, aki újra értelmezte az eredeti liturgiát, és harci elbeszélést formált belőle, de nem szüntette meg az elbeszélés eredeti elemeit.

Ha a szöveg harci olvasata nem a legrégebb, meg kell kísérelni a liturgikus szöveg magyarázatát. A Jordánon átkelő törzsek, amelyek behatoltak Kánaán földjére, először Jerikó városával találkoztak. A sivatagból érkeztek mindig megrettentek a megerősített városfalak előtt, amint ezt a Számok könyvéből is látjuk. Ezért azután liturgia keretében ünnepelték Isten hatalmát a leomlott falak láttán, amelyek a város erejét szimbolizálták számukra. Semmi sem szól arról, hogy mi okozta a város falainak leomlását. A hipotézis alapján állíthatjuk, hogy Jerikó

romokban volt, amikor a törzsek megérkeztek. Az elbeszélés liturgia formájában ünnepli Isten gondviselését. Ha a szövegnek ez a magyarázata, és ez elsősorban a szövegre hagyatkozik, akkor az archeológusnak nem kell a Józsué 6. fejezetét történeti szövegnek tartani. A bibliai szöveg természetét tisztelni kell és ebből kell kiindulnia a magyarázatnak.

Ai városa romokban volt Józsué idejében

Ennél a példánál is hasonló nehézséggel találkozunk. A szöveg elbeszéli, hogyan foglalták el a törzsek Józsuéval Ai városát. Semmi jele sincs a szövegben annak, hogy ne történeti szövegnek tartsuk az elbeszélést: az izraeliták hadicsellel bevették a várost.

A helyet feltárták több alkalommal is. Először J. Marquet-Krause 1933-1935 között, később J.A. Callaway 1964-1972 között. Az eredmény mindkét esetben ugyanaz volt: et-Tell-nél nincs semmiféle foglалás sem a közép-bronz-, sem az újabb-bronzkorban. Az újabb ásatás mérlege a következő: az első település Kr.e. 3100 körül történt. Ekkor áll egy megerősített erős várfal, amely kb. 2400-ig állt. Ennek a jelentős régi-bronzkori városnak a lerombolása után semmi sem található az első vaskori kis faluig, 1200-ig. De ez is rövid ideig állt fenn, mintegy 1050-ig.

Hogyan magyarázhatjuk a bibliai elbeszélést? Az ásatások eredményeit nem lehet tagadni. Ugyanigy Ai helye is archeológiailag biztos. Ugyanakkor az újabb-bronzkorban semmi jele sincs annak, hogy létezett volna. Ezért a bibliai elbeszélést újra kell értelmezni. Nem megyünk a részletekbe, de valószínűleg a következő magyarázat a helyes. Ai elfoglalásának elbeszélésénél egy hadicselről olvashatunk, amelyet leshelyről rejtőzve hajtottak végre. Ilyen hadicsel mégegy alkalommal fordul elő a Bibliában a Bírák könyvében a 20. fejezetben: Benjámintörzsenek vétkes tagjait büntetik meg a törzsek. Arra gondolhatunk, hogy Józsué könyvének 8. fejezetét a Bírák könyvének ez a részlete sugallta. Mit akart ezzel a szerző elérni? Ai területe Benjámintörzshöz tartozott. A város bevételének elbeszélése igazolni akarta, hogy ez a terület Benjámintörzsenek tulajdona, és nem Efraimé, a hatalmasabb szomszédé. Ebben a területi vitában az elbeszélés Józsuét, Mózes utódát lépteti színre, s így akar jogi értéket adni a többi törzsszel szemben.

Az elbeszélésnek tehát nincs történeti értéke. Megmagyarázza a szomszédos törzsek egymással szembenálló vetélkedését a saját törzsi területükkel kapcsolatban. Ezért a szöveg értéke nem az, amit elbeszél, hanem a hangsúly inkább az elbeszélés szándékán van. Tehát olvasási módunkon kell változtatni, és nem adhatunk minden elbeszélésnek történeti értéket, amit általában spontán módon megtettünk. József könyvét a "hősköltemény" műfajba lehet sorolni, s ennek irodalmi műfaja a válasz a kérdésre.

Két példát hoztunk, amikor a Bibliának és az archeológiának a kapcsolatát nem olyan könnyű magyarázni, mint azt gondolnánk. Ha az archeológia meg is világítja az egyes bibliai szövegek adatait, nem nyújthatja a Biblia igazságának bizonyítását, mert ez az igazság más rendben van. A Szentírás a hit alapja, az emberiség üdvösségével kapcsolatos igazságokat közöl, az archeológia viszont teljesen független a Szentírás szándékától, amit a hívők számára ad.

Felhasznált irodalom:

- J. Briand: Bible et archéologie, In: Le monde de la Bible, No. 36. 43-49
Bible et archéologie: dialogue entre deux disciplines. In: Le monde de la Bible, No.:75. 34- 40.
- G. Barkay: Le nom divin découvert a Jerusalem. In: Le monde de la Bible. No: 30.53-54
- Y. Shiloh: La destruction de Jérusalem par les Babyloniens. Jérusalem. In: Le monde de la Bible, No. 40. 8-16.
- Piotr Bienkowski: Le rempart de Josue: énigme pour les archéologues. In: Le monde de la Bible, No: 69. 22-24
- E. M. Laperrousaz: Archéologie art et histoire de la Palestine. Cerf, Paris 1988
- Werner Keller, La Bible arrachée aux sables, Le Livre Contemporain, Paris, 1958
- Magnus Magnusson: Ásóval a Biblia nyomában, Gondolat, Budapest 1958
- Walter Bühlmann: Hogyan élt Jézus, Corvinus kiadó, 1997
- Dr Tóth Tóth Kálmán: A régészet és a Biblia, Ref. Zsinati Iroda Sajtóosztálya Budapest, 1982
- Ókori keleti történeti chrestomathia, Szerkesztette: Harmatta János, Tankönyvkiadó, Budapest, 1965

Szatmári Györgyi:

A zsoltárok emberarca

Gondolati séta a Zsoltárok könyvének emberi portréi között

A Zsoltárok könyvét az imádság Pentateuchusának is szokták nevezni, mert benne az Istentől a Tórában megszólított ember válasza hangzik fel. Ahogy minden szó vall a megszólalóról, és minden tett és magatartás megmutat valamit magából a cselekvő személyből, úgy a zsoltárokban is felfedezhetjük az Istenéhez kiáltó ember portréit.

Az első "portré", amely előtt érdemes kicsit elidőznünk, a Zsoltárok könyve nyitányát jelentő 1. zsoltár. "Úton levő"-ként ábrázol minket. A személy életének, alapvető irányultságának ezzel a képpel való szemléltetése nem ritka a Szentírásban (MTörv 30,16-18; Jer 21,8; Péld 4,18; Mt 7,13-14).

Életpasztalatunkat is híven tükrözi: mindennapjainkban járnunk, élni a hétköznapokat sokszor olyan nehéz, mintha meredek emelkedőn nagy fáradtsággal próbálnánk felkapaszkodni; máskor könnyed léptekkel sietünk a lejtőn, s csak a sötét, hideg völgyben döbbenünk rá, hogy választásunkkal még nehezebbé tettük utunkat. Lépteink olykor felüdtő, szívet vidámitóan szép vidéken haladnak át, kedves társaságban, máskor riasztóan kietlen tájon kell egyedül keresztülvágnunk. Ez az út időnként egészen egyenesen vezet, néha azonban nagy kanyarokat teszünk. Ha van is előttünk egy határozott irány, amit követni szeretnénk, az "út" minden állomását nem ismerjük.

A "két út zsoltárának" kettős portréja (igazról és gonoszról) ebben a mindannyiunk számára elkerülhetetlen vándorlásban akar utat mutatni egy választást kínálva: az igazak Istentől ismert (6.v.) útját vagy a "rossz utat". Portrékon ez utóbbinak rajza sokkal árnyaltabb. Az 1.v. az igazak ellentétéként beszél "gonoszokról", "vétkesekről" és "günylódókról". A gonoszok vagy istentelenek azok, akik Istentől elfordulva a maguk feje után mennek. A jónak ellenállva kitaranak a rosszban, szembefordulnak Istennel. A vétkesek (*hattá'im*), akik elvétették a jó utat, eltévedtek. Rosszat tesznek, de maguk nem rosszak. A günyoló-

dók/cinikusok (*lesîm*), akik sem értéket, sem személyt nem tisztelve tipornak másokra útjukon. Az igaz jellemzése sokkal egyszerűbb: ő az Isten akaratát ismerni vágyó, aki az “Úr törvényét éjjel-nappal mormolja” (2.v.), hogy az számára mindig aktuális legyen.

A két lehetséges út valódi mibenléte – végállomása – Istenhez való viszonyában mutatkozik meg. A jó és rossz út, az igaz és a gonosz portréjának döntő különbsége a 6.versben tárul fel:

*“Mert ismeri az Úr az igazak útját,
de elvész az istentelenek (r̥šâ’îm) ösvénye.”*

“Elvész”: akik járták, a gonoszok (az isteni útbaigazítást, vagyis a Törvényt visszautasítók) lépkedtek valahol, amit maguk teremtette útnak vélnek, és egyszer csak rádöbbennek, hogy nem vezet sehová. Nincs út előttük. Életük úttalan lett, eltűnt, mint “a szálló por” (4.v.).

Az igazak útjáról nem azt olvassuk, amit talán várnánk, hogy kiszélesedik, hanem hogy azt “ismeri az Úr”. “Ismerni” (*jâda’*) a semita gondolkodásban nem annyira a tapasztalaton alapuló ismeretszerzést, nem egy intellektuális tevékenységet jelent, hanem a kontaktust, a kapcsolatot. Személyek esetén a közvetlen, személyes kapcsolatot. A Szentírásban gyakran szerepel Isten és választotta kapcsolatának megjelölésére (Kiv 33,12; Jer 1,5; Náh 1,7). Itt azonban nem a személyről, nem az igazakról hirdeti a Zsoltáros, hogy ismeri Isten, hanem az útközpont. Az igazak útja mindig kapcsolatban van Istennel, annak minden szakaszában (tettekben és döntésekben) ez az Istennel való kapcsolat felismerhető, megtapasztalható. A kudarcokban, botlásokban is. Így lesz érthető a viruló, léletteli kép, amivel a 3.v. az igaz embert lefesti. Ez a gondolat megjelenik Pál apostolnál is: “az Istent szeretőknek minden javukra válik” (Róm 8,28). Az igaz (Isten akaratát kereső és követni vágyó) életéből sem hiányoznak a kudarcok, a nehézségek, de ezek az Istennel való kapcsolat tapasztalatában helyükre kerülnek: ezeknek a “kanyaroknak” is helye van az úton.

Az úton levő igazat boldognak nevezi a Zsoltáros (1.v.). Nem a boldogság érzését hirdeti meg számára, hanem egy valós – az érzéseket felülmúló – boldogságot, ami gyakran a tapasztalat elől elrejtett, titkos boldogság, ami egyedül az Istennel való személyes kapcsolatból érthető meg, és csak abban fedezhető fel. Azt, hogy a hétköznapi tapasztalata ennek ellentmondani látszik, a Zsoltáros-portréfestő finom ecsetvo-

násokkal mutatja be: az I.v. egyedülálló igaza a gonoszok, vétkesek, gúnyolódók csoportjaival találja magát szemben. Magányos, kivetett, és mégis ... boldog!

Ebben a gyakran magányosnak és elhagyatottnak tűnő útban, ami mindig Istentől ismert út, sokan osztoznak – osztozunk (ahogy jelzi ezt a 6.v. többszámú “igazak” szava). Sokunk reménybeli közös sorsára vezet, éppen mert az “Úr ismeri”, gondot visel rá, hogy vezessen az út végéig. Sokszor ezt a zsoltárt olvasva nem merjük magunkat az “igazak” közé sorolni, tudva bűnös voltunkat. A Zsoltáros azonban erre is biztató választ ad. A bűnösök I.v.-ben említett három csoportjából csak egyetlenegről, a “gonoszok”-ról hangzik el, hogy útjuk elvész (6b v.). Szemben a 6a v. igazakról szóló állításával, itt nem Isten az alany, nem Ő az, aki elveszetté teszi a gonosz útját, hanem az ember választásából fakad az útvesztés.

Az igaz útja - első képünk tanúsága szerint - Isten akaratának (2.v.) és magának Istennek a keresése. Az Istentől ismert úton járni isteni meghívás. Istennek ez a nekünk címzett meghívása mindig személyre szóló, és ebben a személyes megszólítottásban fedezhetjük fel, hogy értékesek vagyunk Isten szemében, és ebben a meghívásban áll méltóságunk.

A *“méltósággal megajándékozott ember”* portréját szemlélhetjük a 8. zsoltárban. Az Istent dicsőítő felkiáltástól keretezett (1.10.v.) zsoltár az éjszaka csendjében tekintetét a csillagos égboltra emelő ember (4.v.) elmélkedése önmagáról, helyéről a teremtett világban (5-9.v.). A keretverseken kívül még egyszer előforduló kérdőszó (*mâh* – milyen; mi – 5.v.) a “festmény” középpontjára irányítja figyelmünket:

*“mi az ember, hogy figyelemre méltatod,
és az emberfia, hogy meglátogatod?”*

A Zsoltáros az emberről kérdez, vagyis az ember kérdez önmagára. A gyermek (3.v.) megőrzött világra-csodálkozásával és a gyermeki kifejezőképesség botladozó szó-keresésével kutatja önmagát, létének értékét. A felvetett kérdés önmagában hordja válaszát is, hiszen az ember az egyetlen teremtmény, aki tud önmagáról, s így rákérdez önmagára; és nem tud eleget, ezért teszi fel mindig újra a kérdést önmagának: “ki vagyok?”, “merre tartok?”. Kérdez a másik tükrében: “ki vagyok – mit jelentek neked?”.

A Zsoltáros kérdésében azonban nem csak örök kérdéseink rejlenek, hanem az a felismerés is, hogy kedves, értékes vagyok Istennek, amint azt az idézett vers igéi is kifejezik (*zâkar* – emlegetni, emlékezni, gondoskodni, figyelemre méltatni; *pâqad* – fölkeresni, gondolni, megemlékezni, gondoskodni). Isten különös figyelmében részesíti az embert.

Ennek, az Istentől nekünk felkinált értéknek az alapja a zsoltár második felében (6-9.v.) fogalmazódik meg. Az ember méltósága teremtményi mivoltában, pontosabban a teremtés rendjében betöltött szerepében áll. És így válik az emberi portré az önmagára való rácsodálkozásból Isten dicsőítésévé (10.v.).

6.v.: “kevessel tetted őt kisebbé az *angyaloknál*”¹: az ember a teremtés rendjében közelebb áll az isteni szférához, mint a többi teremtmény, akik fölött Istentől kapott hatalommal uralkodhat. A hatalom átadását a királyi beiktatást idéző 6b-9. versek jelenítik meg képszerűen: 6b: “koronáztad” – a királyi jelvény átadása;

7a: “föle állítottad” – az uralkodói jogkör meghatározása;

7b: “lába alá vetettél mindent” – a trón elé helyeztetik a lábtartó zsámoly: ez is az uralom átadásának emblematisztikus gesztusa.

Az ember egyetemes hatalmat kapott, hogy királyi megbízásának megfelelően uralma alá vonjon “minden”-t, és gondját viselje “minden”-nek. A semita gondolkodásnak megfelelő, egymást kiegészítő képek az egész teremtett világot átölelik: a ház körüli állatoktól a vadakig tágul a horizont (8.v.); az ég – tenger mélye (9.v.) pedig függőleges tengelyt jelöl ki. A két sík (vízszintes – függőleges) az embert körülvevő egész teret meghatározza.

Az ember méltósága még teljesebben áll előttünk, ha tekintetünket a “koronára” irányítjuk: “dicsőséggel (*kâbôd*) és tisztelettel (*hâdâr*) koronáztad” (6b). Mindkét jelző Istent illető, és hozzá tartozó attribútum. Isten önmaga lényegével ajándékozza meg az embert a teremtésben. A 6b versbe sűrített kijelentés, de a 7-9. versek képei is az ember teremtésének az első teremtés-történetben leírt elbeszélését idézik:

---

¹ Az idézett fordítást találjuk a Szent Jeromos Bibliatársulat kiadásában 1997-ben megjelent Szentírásban. Másutt: “majdnem isteni lényé tetted” (pl.: Szent István Társulat gondozásában 1992-ben megjelent Bibliában). Az eltérések az “*lôhim*” lehetséges értelmezéseiből adódnak.

“Majd azt mondta Isten:

«Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra, hogy uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, az állatokon és az egész földön [...]»

Megteremtette tehát Isten az embert a maga képére; Isten képére teremtette őt ...” (Ter 1,26-27)

Emberi értékünk, méltóságunk tehát Isten felénk irányuló teremtő szándékából fakad. Ugyanakkor teremtményi mivoltunk korlátainkat is kijelöli, mert a 6b vers (“kevéssel tetted őt kisebbé az angyaloknál”) megállapítás “kevéssel” mértéke megváltoztathatatlan. Döntő különbség van köztük, amit már a 6.v. két kifejezése is jelez: “ember” (*‘nôs*) az esetleges emberi létező, a halandó; “ember fia” (*ben-’âdâm*) a született, térben és időben létező, ami egyedi és egyetemes tartalmat is hordozhat. Az említett lényegi különbség éppen abban áll, hogy minden született ember (*ben-’âdâm*) halandó(*‘nôs*). “Mert nem lehet meg minden az emberekben, hisz az ember fia nem halhatatlan...” (Sir 17,29).

Önmagunk teljes képéhez nagyságunkkal együtt korlátaink, kicsinyiségünk is hozzátartozik. A “*korlátait fájdalmasan megtapasztaló ember*” portréját a 39. zsoltárban szemlélhetjük. Három képben mutatja be emberségünk három szinten megtapasztalt határait:

2-7.v.: a bűnössel szemben állva megtapasztalt tehetetlenség képe. Felismert hivatásunkban is hányszor riaszt meg bennünket az előttünk álló feladat nagysága! Hányszor érezzük magunkat alkalmatlannak küldetésünkre! Lelket égető fájdalommal (4.v.) éljük át azt a lelkiállapotot, mikor az érzések, érzelmek szintjén megtapasztaljuk korlátainkat.

9-12.v.: a saját bűnösség tudata. Visszaesőként újra és újra szembe-sülve bűnös voltunkkal erkölcsi szinten is tapasztaljuk korlátainkat.

Mindezeket a keserű és személyes élményeket az emberi lét egzisztenciális határai között tapasztaljuk meg: a zsoltár refrénje az élet múlandóságának, esetlegességének felismerése:

6b: “csak lehelet (hebel) minden álló ember”

12b: “csak lehelet minden ember”

Az álló, vagyis egyensúlyában legstabilabb is, csak annyi, mint a lehelet. Minden ember sorsa Ábelé, akkor is, ha életét nem erőszak oltja ki. Mennyire hiteles emberismeret és mennyire pontos emberi portré, amit a Zsoltáros fest! Az emberi múlandóság, és az arasznyi élet terhe olykor úgy nehezedik ránk, hogy alatta megrendülve az ember szinte Istent okolja: “fordítsd el rólam tekintetedet, hogy enyhülést leljek” (14.v.). Megfáradtan azt kéri, hogy Isten ne tekintsen rá, mint Ábelre és áldozati ajándékára (vö. Ter 4,4b), hisz ez a “rátekintés” lett Ábel veszte: halálának oka, meggyilkolásának ürügye.

Isten távollétének a megtapasztalása, amire a Zsoltáros vágyik, az Ő közelsége.² Úgy tűnik, nem lehet elkerülni vándorlásunknak (vö. 13.v.) ezt a sötét völgyét, hogy a reménytelenségből, ami az egész zsoltár alaphangulatát jellemzi, felfakadjon a remény egyetlen kiáltása:

“Nos hát, miben reménykedjem Uram?

Csak benned van reménységem.” (8.v.)

Sétánk “utolsó” képe elé érkezünk. Az úton járó (Istent kereső) ember (1. portré - 1. zsoltár), felismerve méltóságát, vagyis Istentől megajándékozottságát (2. portré - 8. zsoltár), és korlátainak megtapasztalásában ráébredve és megvallva Istenre szoruló voltát (3. portré - 39. zsoltár), nem adhat más választ az ő útját ismerő, és őt önmagához vezetni akaró Istennek, mint hogy bekapcsolódik az *Istendicsőítés egyetemes szimfóniájába* (150. zsoltár). Ennek az utolsó, immár csoportképnek a “felirata”: “Minden lélek (*kól hann^ešámáh - minden élő*) dicsérje az Urat!” (6.v.) nem egyszerű felhívás, sokkal inkább felismerés és meghívás. Felismerése annak, hogy az emberi élet célja és teljessége Igen-t mondani Isten nagyságára és dicsőségére. Az Ő dicsőségében részesített ember (Ter 1,27; Zsolt 8,6) meghivatott, hogy ezt a dicsőséget életével és hálaadásával kinyilvánítsa (vö. Róm 12,1-2; 1Tessz 5,17-18; Kol 3,16).

Források: ALONSO SCHÖKEL, L. – CARNITI, C., *I Salmi I-II.*, Roma 1992-93²; ALONSO SCHÖKEL, L., *I miei occhi hanno visto la tua salvezza*, Casale Monferrato 1991; BUBER, M., “Die Wege: Deutung des Psalms 1”, *BK* 47 (1992) 181-183; SZENTMARTONI, M., *Istenkeresésünk útjai*, Szeged 2000; ZENGER, E., *Mit meinem Gott überspringe ich Mauern: Einführung in das Psalmenbuch*, Freiburg 1987.

---

² A hívő ember életének ezt a paradoxonát a 42. zsoltár mutatja be.

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

3. A VAK MEGGYÓGYÍTÁSA (Jn 9)

A.) Alapgondolat

A vakon született ember meggyógyításának története az ún. szabály-csodák közé tartozik az újszövetségi csodatörténetek között. De János evangélista mielőtt a gyógyításról tudósítana, a gyógyítástörténetet kibővíti egy teológiai beszélgetéssel a bűnösségről (9,2-5 v.), és így már rögtön az elején alkalom nyílik arra, hogy *szimbolikus és krisztológiai síkra* emelje a gyógyítástörténetet: Jézus mint „a világ világossága” (vö. 8,12; 9,5; 12,46) adja meg a vakon született embernek a szeme világát. A vak Jézus követésében kapja meg a „világ világosságát”. A látás és a vakság a Jézushoz való kapcsolattól függ. A hitet és a hitetlenséget szimbolizálja (vö. Jn 3,3: „Ha valaki újra nem születik, nem látja meg Isten országát”). Szimbolikus a Siloe tavához küldés is, amelynek a neve az evangélista szerint „küldöttet” jelent. A János evangéliumban Jézus az Atya egyedüli küldötte és a legtöbb vita Jézusnak ezen igényével kapcsolatos.

B.) Szentírási szöveg (Jn 9)

C.) Bevezetés

1.)

Vak
(sötétben)

Farizeusok
(látszólag látók - fényben)

Jézus „a világ világossága”

Vakok - sötétben
(farizeusok, zsinagóga)

Látók
(fény - közösség)

2.) A gyógyítás *különböző reakciókat* vált ki, amelyek egy állandóan fokozódó vitához vezetnek. Ez a vita mindenekelőtt a meggyógyított ember és a csoda, de végső soron Jézus körül forog. Jóllehet Jézus a vita tartama alatt távol van, mégis ő áll a jelenet középpontjában. Az egész úgy zajlik le, mint egy a vádlott távollétében lefolytatott bírósági tárgyalás. A tárgyalás során a jel (csoda) fontos szerepet játszik, mert az szolgál az érvelés alapjául.

3.) A Jn 9 tagolódása

A:	Vak + Jézus (a csodatörténet kibővítve egy teológiai fejtegetéssel)	(9,1.6-7)
B:	Vak + szomszédok (megosztódás) Vak + mások	(9,8-12)
C:	I. Vak + farizeusok (zsidók) 1. Kérdés: Hogy vált látóvá? Felelet: Csoda történt (megosztottság) 2. Kérdés: Kicsoda Jézus? Felelet: Próféta	(9,13-17)
	II. Képviselők: szülők és a farizeusok 1. Kérdés: A gyógyult kiléte Felelet: Ő az 2. Kérdés: Hogy vált látóvá? Felelet: Félelemből megtagadják a választ	(9,18-23)
	III. Vak + farizeusok 1. Ellenvetés: Jézus bűnös Felelet: Csodás gyógyulás 2. Kérdés: Hogy vált látóvá? Felelet: A válasz megtagadása, provokáció 3. Ellenvetés: Mózes tanítványai Felelet: csodás gyógyítás - Jézus Istentől való 4. Befejező reagálás: Kizárás	(9,24-34)
A'	Vak + Jézus 1. Jézus kinyilatkoztatja magát 2. A vak hitvallása	(9,35-38)
Függe- lék	Jézus jövetelének célja: Választás a vakság és a látás közt A farizeusokat elmarasztaló ítélet	(9,39-41)

4.) A csoda által kiváltott vita (9,8-34) két jelenetre tagolható, ha a vitában résztvevő különböző személyek csoportját vesszük figyelembe. Mindenekelőtt (az 1. jelenetben) a szomszédok és mások reakciójáról tudósít. Jézus megemlítésével és a kérdéssel, hogy hol van ő, fejeződik be (8-12 v.).

A gyógyítás szombaton történt és ezért (a 2. jelenetben) a kihallgatás teológiai szakértők elé kerül, akik jelen esetben a farizeusok csoportjához tartoznak. A kihallgatás *három lépésben* zajlik (13-17.18-23.24-34). Mindenekelőtt a *tény* és a gyógyítás *hogyanja* körül forog. (A szülők mint képviselők kapnak benne szerepet.) Miután a tény tagadhatatlanná válik, kezdődik a farizeusok teológiai érvelése. Az ő szemükben Jézusnak („az az ember”) bűnösnek kell lennie, mert nem tiszteli a szombatot. Emiatt nem lehet Istentől való ember. Az eldöntendő kérdés megint csak az, hogy *honnan* jött Jézus, azaz az ő igényének (az Atya egyedüli küldötte) legitimációja (vö. 6,42; 7,27.29.41k; 8,14k.23k.42; 19,9). A mózesi és az új, Jézus általi isteni kinyilatkoztatást állítja szembe egymással. (Nyilvánvalóan ez fontos vitatott kérdés volt zsidók és a jánosi közösség között.) Itt egy hagyományos teológiai elv és meggyőződés áll szemben egy új tapasztalattal, egy kijelentett és állítólagos tudás („mi tudjuk”) áll szemben az új felismerésekre való nyitottsággal és a gondolkodás gyökeres megváltoztatására való készséggel. Mivel a teológiai érvek nem tudnak meggyőzni, tettelességhez folyamodnak. Jézus tanítványát kizárják (a zsinagógából való kizárás szimbolikus cselekedet).

A kihallgatás világosan tükrözi azt a helyzetet, amelybe a zsidók kerülhettek, ha jézushívökké váltak. A gyógyult úgy állt ott, mint az ő képviselőjük: vádlott és egyben Jézus tanítványa.

A szülők esetében egy másik magatartás példáját látjuk (vö. 12,42). Így folyhattak le a viták a keresztyének és ellenséges (zsidó) környezetük között. A gyógyult (naiv) kérdése: „Csak nem akartok ti is a tanítványa lenni?”. ebben az összefüggésben nagyon provokáló. A konkrét egyházi helyzetre való utalást a 22. vers tartalmazza, ahol említi a zsinagógából való kizárást is (vö. 12,42; 16,2).

5.) Jézus csak a történet végén (9,35k) jelenik meg újra (keretet képezve a 9,1-4-el), és létrejön egy újabb találkozás a meggyógyulttal. A találkozás csúcspontja Jézus *önkinyilatkoztatása* és a meggyógyult vak *hitvallása*. Ez egy olyan ember hitvallása, aki az üldözés ellenére Jézus követője maradt. A 39-41. versek zárásként összefoglalják a vakon született ember meggyógyítása történetének jánosi szándékát. A történet kinyilatkoztatja Jézust, mint a „világ világosságát”, s egyben megmutatja, hogy Jézus világba való eljövetele (szét)választáshoz, döntés-

hez vezet, melynek következményei a fennálló viszonyok és mércék megváltoztatása: a vakok látókká és a látók vakokká lesznek. Jézus felfedi az igazságot, hogy kicsoda is az ember. Ez a jánosi közösség új felismerése és hitvallása. Ez a döntési helyzet áll előttünk a 10,19-21-ben is, amely eredetileg a vak meggyógyításához tartozott: Jézus működése szakadáshoz és ellentétes állásfoglaláshoz vezet. Egyesek ledémonozzák őt („ördöge van” vö. 7,20; 8,48.52), mások pedig hagyják, hogy felnyissa a szemüket (10,21).

D.) Óravázlat

Feladat	Módszer	Eszközök, idő
<p>1. Ének: A fényem, Jézus, te vagy (Énekelj az Úrnak c. dalggyűjtemény)</p>	kottából	470. o. 5 perc
<p>2. Bevezetés: A szöveg egy vak meggyógyításával kezdődik. A bevezetés hozzájárulhat a szöveggel való intenzívebb találkozáshoz.</p> <p>Helyzetgyakorlat a vakság megtapasztalására: a résztvevők csukott szemmel, 1 percgig mozognak a teremben és megfigyelik, hogy mozgás közben normális körülmények között milyen fontos szerepe van a látásnak és hogy mennyire rövid a kézzel, karral befogható távolság, megtapasztalják a kiszolgáltatottságot és a bizonytalanságot azzal szemben, ami közeledik.</p> <p>Utána tapasztalatcsere</p>	<p>csoportos mozgás, utána megbeszélés</p>	15 perc
<p>3. Szövegmunka – a.) 9,1-7 A vak és Jézus találkozósa: összetetés a csodaelbeszélések szerkezetével (ld. Tarjányi Béla Csodák c. jegyzet: A csodatörténetek építő elemei)</p> <p>Eltérések: – 1. A találkozás úgy jön létre, hogy Jézus látja meg a vakot (9,1 v.).</p> <p>– 2. Mielőtt a gyógyításról tudósítana, János a gyógyítástörténetet kibővíti egy teológiai beszélgetéssel (9,6 v.) lásd Alap gondolat</p> <p>Az óravezető összehasonlítja a 8,12-vel, ahol a „fény”-hez hozzákapcsolódik a „követés” szava. Lásd Alap gondolat, Bevezetés 1. 2.</p>	<p>kiscsoportos munka, után megbeszélés, majd a vezető kiegészíti</p>	<p>szentírási szövegek külön lapon, tábla, kréta, jegyzetfüzet, ceruza 15 perc</p>

Feladat	Módszer	Eszközök, időtartam
b.) 9,8-34 A résztvevők szerepekre osztva felolvassák a szöveget: két jelenet szereplők: Jézus tanítványok vak szomszédok és mások (2 csoport) farizeusok (2 csoport) szülők	csoportos szerepjáték	10 perc
c.) a szöveg tagolása , lásd Bevezetés 3. 4. 5.	csoportos munka az óravezető irányításával egyéni jegyzetelés	tábla, kréta jegyzetfüzet, ceruza 50 perc
4.) Befejező beszélgetés: mai helyzetünk, mi vonatkozik ebből ránk: 1. megvilágosodás belátás: nyitottság az újra, készség a változásra, nem ragaszkodni a megszokásokhoz ↓ megvakulás: „tegnapi szem”, ragaszkodás a régihez, elzárkózás az újtól A történet felveti azt a kérdést is: mi az oka annak, hogy a mi mai közösségeink miért olyan kevésbé vonzóak a kívülállók számára. Nincs többé tapasztalatunk arról, hogy hogyan tehetjük „látóvá” az embereket és hogy másokkal megismertessük Jézust, mint a „világ világosságát”? Hiányzik belőlünk Jézus Lelke?	csoportos beszélgetés	15 perc
5.) Befejező meditáció, ének és ima	1 Jn 1,1-7-ről	Szentírás, kotta, gyertya, gyufa 10 perc

BIBLIKUS FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE

A *Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft* 2001. évi 1-2. számában Ulrich B. Müller bemutatja, hogy az *Emberfia* elnevezés csak később kapcsolódott a *végítélet*hez; Szent Pál még nem alkalmazza Jézus második eljövetelére. A hithirdetők elég szabadon használták Jézusnak a Q-forrásban megőrzött szavait, s így – a kedvelt »Maranatha« fohással összhangban – jelent meg a szinoptikus evangéliumokban (pl. Mk 13,26-ban) az *Emberfia* ítélő szerepe (ami újdonság mind Dán 7-hez, mind Hén 37-71-hez képest). – Bernd Kollmann azt vizsgálja, hogy *Jézusnak az esküre vonatkozó tilalma* lehetett-e olyan kizárólagos, amint az (talán csak a többi tiltások sorába való állítás révén) Mt 5,34-ben olvasható. Bizonyos esetekben a Tóra esküt írt elő (pl. Kiv 22,9-10; Lev 5,20-26; Szám 5,11-31). Esküt kívántak egyes római császárok (pl. Augustus, Tiberius, később Caligula), sőt Heródes is (de ő kivételt engedett az esszénusoknak és a farizeusoknak). Gyakran követeltek esküt a népszámláló biztosok. Ezt sokszor az uralkodó istenére vagy istennőjére tették. Esküt kívántak az esszénusok és a kumrániak a közösségükbe belépőktől. Kétségtelenül elterjedt a felesleges esküdözés (ld. pl. Sir 23,9-11: 27,15). Ezt Jézus biztosan tiltotta; az eskük nagy része eleve bűnös is volt. Lehet, hogy Jézus minden esküt összeegyeztethetetlennek talált Isten országával, de az abszolút tilalom nyilvánvaló nehézségekkel járt. – Günter Reim érvekkel támasztja alá, hogy a János-evangélium szerint az Ószövetség számos részlete valóságosan (nem csak előképszerűen) Jézusról szól (pl. Ter 28,12; Kiv 16,15; Zsolt 40,8). A szerző targumok alapján parafráziszerűen összeállította *Iz 6,1-13 »jánosi olvasatát«*; eszerint a próféta Isten mellett az Ő Dicsőségét látja a trónon, aki (tehát nem Izajás) válaszol Istennek (ld. Jn 12,40-41). – Martin Stowasser kumráni Szentírás-szövegek alapján igazolja, hogy az *eltérés Csel 15,16-17 és Am 9,11-12 között, valamint Csel 7,42b-43 és Am 5,25-27 között* nem Lukácstól ered; valószínűleg olyan kisprófeta-gyűjteményt használt, amelyben ezek az Amosz-szövegek szerepeltek. – Gerd Häfner elveti azt az újabb véleményt, hogy az *öskeresztények* Szent Pál pasztorális leveleiben szereplő *ellenfelei* azonosak a 2. század második felébe való »Pál cselekedetei« által képviselt vallási irányzattal (amit egyébként a kereszténység nem utasított el). Az azonban nyilvánvaló, hogy az említett apokrif mű szerzője ismerte és használta a leveleket. –

James A. Kelhoffer több patrisztikus írást (köztük Eusebiusnak egy vitairatát és Szent Jeromos egy levelét) abból a szempontból vizsgál, hogy szerintük *Mk 16,9-20* az evangélium eredeti szövegéhez tartozott-e. Megállapítja, hogy több esetben azok a szerzők is, akik szerint a Márk-evaevangélium a 16,8 verssel végződik, máskor (pl. apológiai, dogmatikai, buzdító írásaikban) *Mk 16,9-20* szövegét is felhasználják. Az újszövetségi szentírástudománynak az eddiginél jobban figyelembe kell vennie az ókori keresztény írók összes írásait. – Peter Lampe Kr.u. 2.századi forrásokból (pl. Kelemen-levél; Róm 16; Szent Pál pasztorális levelei; Josephus Flavius stb.) megállapítja, hogy a 40-es években Rómában nem csak egy (vagy néhány) zsinagógában működtek keresztények, hanem összejöttek házi közösségekben is (köztük pogányok, sőt a császári család rokonainak házaiban is, természetesen a ház urának engedélyével). – Matthias Konradt az 1 Tessz 4b félmondatról azt állapítja meg, hogy az nem csak a 3b vers megerősítése, hanem (összhangban a zsidó, sőt egyes korabeli pogány – pl. stoikus – irányzatokkal is) a házasságon belüli nemi élet keresztényhez illő módját hirdeti. Szent Pál ezt a kapcsolatot nem tiltja, és nem is köti a gyermekekhez mint célhoz (talán a végidő közelségére is gondolva).

Ugyanennek a folyóiratnak 3-4.száma közli Martin Vahrenhorst tanulmányát *Iz 6,9-10 újszövetségi értelmezéséről*. A szerző M.Karrer nyomán Izajás szövegének végét, amit pl. Csel 28,27-28 pontosan a LXX szerint idéz, úgy érti, hogy arra az előző mondatrészek tagadása nem vonatkozik (tehát Isten azt ígéri: »én meg fogom gyógyítani őket«); ezt az értelmet Karrer egy kumráni héber szövegtörödéek alapján is lehetségesnek tartja. Vahrenhorst próbálja kimutatni, hogy *Iz 6,9-10* szövege az Újszövetség többi helyein is (*Mt 13,14-15*; sőt *Mk 4,12*; *Jn 12,40*) értelmezhető pozitív kicsengéssel, sőt példákat hoz arra, hogy a korai rabbinizmus Izajás héber szövegéhez is pozitív ígéretet kapcsolt. A végén arra utal, hogy Jahve a vele más (Krisztust el nem fogadó) módon kapcsolatban lévőköt is üdvözítheti, hiszen nekik is Istenük (Albert Grönzinger nyomán: Ő a különbözőségeket elfogadó Egy). – Eduard Lohse előadásként is elhangzott cikke összefoglaló méltatást ad *Szent Pál Rómaiaknak írt leveléről*. Erveket hoz fel amellett, hogy a 16. fejezet eredetileg is ehhez a levélhez tartozott. Kiemeli, hogy a 9-11. fejezet szerint a zsidók is – ugyanúgy, mint a pogányok – végül Krisztus útján üdvözülhetnek. A levél fő tétele a szerző szerint 1,16-17. – Johannes Woyka részletes nyelvi és szövegkapcsolati elemzéssel azt fejt ki, hogy *Róm 3,21-ben* a »Most azonban« (bár időhatá-

rozói és az eszkatonra utaló is) csupán szónoki hangsúlyozása annak, amit Pál 1,17 után kifejtett: *mivel tehát* 3,20a és 3,20b, azért 3,21! – Paul-Gerhard Klumbies megállapítja, hogy *1 Pét 3,19-20 és 4,6* két korábbi szöveggel együtt (1 Tessz 4,13-18 és 1 Kor 15,29) az eszkatológia alakulási folyamatát jelzik. Tanúsítják, hogy Isten előtt mindenki egyforma az ítéletet és az üdvözítés lehetőségét illetően, de nem nyújtanak információt sem az emberek halál utáni állapotáról, sem Jézus »alászállásáról«. – Armin Daniel Baum filológiai és történeti vizsgálat alapján arra a következtetésre jut, hogy *Papiasnak a Máté-evangéliumra vonatkozó közlésében* valószínűleg nem a Q-gyűjteményről van szó, hanem az *evangélium arámyelvű szövegéről*, amit a kisázsiai közösségekben felolvastak és rögtönözve görögre fordítottak, mindaddig, amíg az írásbeli görög szöveg el nem készült. (A tanulmány csak Papias szövegét értelmezi, de annak helyességét nem vizsgálja.)

A *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft* 2001. évi 2. és 3. száma folytatásos cikkben közli F.W. Dobbs-Allsopp tanulmányát, amely a *Siralma 1-4-ben* előforduló formai és értelmi »ugrást« tartalmazó verssorokkal foglalkozik. (Enjambment: a második verssor egyszerűen folytatása az elsőnek, nem rokon- vagy ellentétes értelmű hozzá képest.) A részletes vizsgálat szerint az említett siralmak 2/3-át kitevő ilyen verssoroknak mind tartalmi, mind prozódiai szempontból jelentősége van. – A folyóirat 3. számában David Toshio Tsumura gazdasági adatokat tartalmazó ugariti feljegyzések figyelembevételével kimutatja, hogy *1 Sám 6,17-18-ban* összesen 5 aranytárgyról van szó; a 18. vers összesítve ismétli a 17.-et. (Ugyanez vonatkozik 1 Sám 6,5-re is.) – Zipora Talshir a *Krónikák könyveit* a kánont lezáró műként értékeli. A könyvek szerzője egyrészt megőrizte, másrészt kiegészítette, továbbgondolta az ószövetségi Szentírás addigi (nem csak a »történeti«) könyveiben leírtakat. – Stefan Paas a *Zsolt 143,6* utolsó sorában »a sötét ország« fordítást javasolja a »kiszáradt (kiaszott, kiszikkadt, szomjas) föld« helyett. – Hans-Friedmann Richter *Péld 30,1-4-ben* (ahelyett, hogy Águr a legbalgább embernek mondaná magát) olyan értelmű fordítást tart jobbnak, hogy »még ha mindenkinél balgább lennék is...nem kérhetném-e a Legszenőbb ismeretét...?«

A *Novum Testamentum* 2001. évi 4. száma közli Mogens Müller egy Utrechtnben (biblikusok szemináriumán) elhangzott előadásának bővített szövegét arról, hogy *miként használják az Ószövetség szövegeit* a szinoptikus evangéliumok. Márk számos helyen utal arra, hogy ami Jézussal történt, az összhangban van az Írással. *Máténál* a Jézus-

események új értelmet adnak az Írásnak. *Lukács* az Ószövetséget a szerzők eredeti szándéka szerint értelmezi (amit csak a »keményszívű« zsidók nem fogadnak el, ld. Csel 28,23-28). Mindez megfelel annak, hogy az Egyház eleinte magyarázatul, majd bizonyítékul használta az Írásokat, de a hellénista környezetben ez a szempont megszűnt. Ez a felismerés azonban nem nyújt elegendő alapot az evangéliumok keletkezési idejének pontosabb meghatározására. – Gilbert van Belle 12 mondatszerkezet elemzésével arra a következtetésre jut, hogy a *János-evangélium* egyik jellemzője az elővételező nyelvtani szerkezet (*prolepsis*). – Dieter Lührmann egy kb. 100 éve Luxorból előkerült tenyérfüves méretű – feltehetőleg liturgikus célra használt – *osztrakonról* megállapítja, hogy annak homorú oldala Szent Pétert ábrázoló ikon »Péter, a szent, az evangélista« felirattal, a domború oldalon kiolvasható görög szövegrészletek pedig valószínűleg a 2.-3. századi apokrif Péter-evangéliumból valók. A tanulmány részleteket idéz ennek az evangéliumnak és más apokrif iratoknak fennmaradt töredékeiből, az ezekről szóló ókori egyházi írásokból (pl. Origenésztől) és a 2. Pét levélből. Az *osztrakon*, amely a 7. századi perzsa és az azt követő arab hódítás előtt készülhetett, egyik bizonyítéka annak, hogy a görög nyelvet használó egyiptomi keresztények a 6.-7. században nagy tiszteletben részesítették »Szent Pétert mint evangélistát«. – Uwe-Karsten Plisch egy norvég gyűjtő (Martin Schøyen) által nemrég vásárolt *4. századi papiruszkódex-részlet* (Mt 5, 38-28, 20) eddig ismeretlen nyelvjárású *kopt szövegről* – annak csupán 10 (Keresztelő Szent Jánosra vonatkozó) részlete alapján – megállapítja, hogy a fordítás az eddig ismertektől eltérő görög Máté-szövegváltozathoz készült. Az eltérésekből azt az egyetlen következtetést tudta levonni, hogy a szöveg eléggé befogadó szellemű a Keresztelő-János-tanítványok irányában; kijelenti, hogy érdemes lesz majd a teljes kódextöredék-szöveget feldolgozni és kiadni.

A *Vetus Testamentum* 2001. évi 4. számában J.A. Emerton meg erősíti a *Péld 22,17-24,22* mondásainak (vagy legalább a 22,17-23,11 szakaszban szereplő 30-nak) *egyiptomi függését*, de megállapítja: a bibliai szerző nem fordítja az egyiptomi mintát, sőt ki is hagy belőle és beletold. – W. Herrmann *Habakuk könyvét* egységes – a próféta kortársai számára hívő bizalmat közvetítő – irodalmi műként állítja elénk. – Bernard M. Levinson érdekes tanulmányában bemutatja, hogy Izrael királyai – a Biblia deuteronomista történeti könyvei szerint is – ugyanolyan elvek és módszerek szerint uralkodtak, mint a környező országok uralkodói. Mégis az egyik király (Jozija) vezeti be azokat a

törvényeket (MTörv 16,18-18,22), amelyek a király (de ugyanúgy a bírák, a papok, a próféták) működését szabályozzák, hatáskörét korlátozzák, alárendelik a központosított kultusz törvényeinek. A szerző feltevése, hogy az »alkotmányos monarchiának« ez az utópiája Manasszé korában, az Asszíriának való politikai és vallási alávetettség ellenhatásaként keletkezett (a MTörv egyes szakaszaiban asszír szövegek hatása is kimutatható), de valójában nem vezették be. A deuteronomista történeti mű szerzői, összeállítói (egy századdal később) a hagyományos (»dávidi«) királyság hívei voltak, annak visszaállítását szerették volna, de azért bevették az »alkotmányos monarchia« törvényeinek Jozija által való elrendelését is. – Gordon C.L.

Wong vitatja, hogy az *Íz 7,9-ben kívánt hit* csak a 7,4-5-beli ellenfelekkel szemben való bátorságot jelentheti. Izajás könyvében a 7. fejezet szorosán összetartozik az 1.-vel, amely szerint a király hitének az Úr »terhére lévő« áldozatok helyett (ld. 1,14 és 7,13) az igazságosságban, *igaz cselekedetekben kell megnyilvánulnia*. A 7. fejezet a hit és a hitelenség következményeit mutatja be, nem a hit mibenlétét magyarázza; az asszírok majd a hitelenség, az emberi erőben való bizakodás büntetéseként jelennek meg (7,17k). – Ernst Axel Knauf – a 23. zsoltár egésze és szerepe alapján, a nyelvi lehetőségek figyelembevételével – a *Zsolt 23,6b* következő fordítását javasolja: »Amíg csak élek, mindig vissza fogok térni az Úr házába«.

A *The Catholic Biblical Quarterly* 2001. évi 1. számában Anthony R. Cereske felhívja a figyelmet arra, hogy *Dávidnak Jeruzsálembe való bevonulása* (2 Sám 5,6-10) Isten áldásával zárul, de közben megszólal a szomorú véget jelző (részben ironikus) hang is (5,8b: *vak és sánta*): utalás a sánta Meribbaálra (Saul utódjára) és a megvakított Cidkijára; Meribbaál Dávid asztalához ülhetett, Dávid utódja (Joachin) pedig a fogságban Evilmerodák asztalához. A történelmi leírás szövege ezt a második értelmet is hordozza! – William L. Holladay azt vizsgálja, hogy *Ezekiel ismerhette-e személyesen Jeremiást*.

Jeremiás a Jer 15,10-21-beli panaszt bizonyára 598 (Ezekiel fogságba hurcolása) előtt írta, beszélhetett is róla Ézekiellel. Az »igék« és az »evés« összekapcsolása Ez 3,1-3 előtt csak egy helyen (Jer 15,16; v.ö. Jer 1,9 is) szerepel a Szentírásban (MTörv 30,14-ben evésről nincs szó); a fiatal Ezekiel a Jeremiástól hallott metaforát beépíthette saját gondolkodásába. (Mindez természetesen önmagában nem bizonyítja a két próféta találkozását.) – Anatheia Portier-Young cikke felhívja a figyelmet arra, hogy *Tóbiás könyve* mennyire derűs, helyenként humoros történet; a nehéz körülmények közt az apró részletekben is kiegyensúlyozott életvitelt, józan optimista szemléletet áraszt. – *Szent Pál* összesen 8-szor használja »a törvény alatt« kifejezést (először Gal 3,23; 4,4-5.21; 5,18; majd 1 Kor 9,20; Róm 6,14-15). Joel Marcus példaképpel igazolja, hogy ezt nem Szent Pál alkotta, hanem szerepel a Sinai-hegyi törvényadás leírásának (Kiv 19,17; MTörv 4,11) targumaiban, és rabbinikus szövegek alapján pl. Josephus Flavius is használja. Gal 4,21 szerint része a galáciai zsidó-keresztények önmeghatározásának; keresztény tanítóknak egy ugyanonnan származó midrása arra buzdít, hogy a hívők húzódjanak minél szorosabban »a Sinai-hegy alá«! – Dean P.Béchar *Szent Pál lisztrai működéséről* (Csel 14,8-20) írt tanulmányában bemutatja, hogy Lukács mesterien jellemzi a likaóniai parasztok gyermeki őszinteségű pogány hitét; ezzel vissza nem élve Pál és Barnabás egyszerű nyíltsággal beszél, s végül ők lesznek mások mesterkedésének áldozatai.

Ugyanannak a folyóiratnak 2001. évi 2. számában Barbara E. Organ a *Fineesz pap (Eleazár fia) történetéről* szóló bibliai szövegeket vizsgálja (Szám 25; 31; Józs 22; Bír 20-21; csak említés: Zsolt 106, 30). A deuteronomista történeti mű szerint Fineesz a kultikus tisztaságnak és a nemzet fennmaradásának harcos megjelenítője. Legtöbbet Szám 25 mond róla, s itteni szereplése ad értelmet a későbbi történetekben való említésének. Józs 22 kivételével a leírt összetűzések keletkezésében és megszűnésében is szerepe van a nőknek. (A »szinkron« vizsgálat nem foglalkozik a szóbanlévő történetek esetleg eltérő – időben sem azonos – eredetével.) – Randall E. Otto elveti azt a felfogást, hogy a *próféták jóvendőléseinek teljesülési időpontja* számukra nem volt lényeges. Ők saját korukhoz szóltak, általában közeli (ellenőrizhető) következményeket jelentettek be (v.ö. Ez 12,21-28). Előfordult, hogy a próféta tévedett és ezt korigálta (Ez 28-29: Tirusz helyett Egyiptom meghódítása). Bár a próféta igaz voltának bizonyítéka a teljesülés (Jer 28,9), a már igaznak bizonyult próféta tévedése nem

csökkentette a tekintélyét. Ezzel szemben pl. Hananja hiába ragaszkodott Izajás 100 évvel korábbra szóló (és teljesült) jóvendöléséhez, amelyek érvényességét Jeremiás is örömmel elfogadta volna, ez már nem felelt meg Isten új üzenetének (ld. Jer 28). Nem fogadható el, hogy a prófétai jóvendölés a próféta előtt rejtett üzeneteket, vagy keverve közeli és távoli eseményeket közöl (ld. pl. Ter 18,17!). A szerző külön foglalkozik *Mik 5,1-6* értelmezésével. Nyilvánvaló, hogy ennek eredeti üzenete (rövid idő múlva egy dávidi király visszavezeti az elhurcolt izraelieket és győztesen uralkodik) nem teljesült. Ugyanakkor a későbbi kreatív átgondolás (Máté-evangélium) Jézus betlehemi születésében felismerheti későbbi, új módon való »teljesülését«. A régi események vagy szavak ilyen új értelemmel való felruházása a Jézus által is alkalmazott »peser« magyarázat műfajának jellegzetessége. – Lawrence M.Wills bemutatja, hogy a *Máté-evangélium* – eltérőleg az Ószövetség bölcsességi könyveitől (pl. Péld; Sir) – sok *szó szerint pontos antitetikus párhuzamot* használ (pl. 7,13-14; 12,35). Ezeket stilisztikai szempontból összeveti a Misna Abot traktátusának egyes szövegrészeivel; megállapítja, hogy a *Máté-evangélium* szerzője hasonló felkészültséggel rendelkezett, mint az említett Misna-szövegeket író rabbik. – Timothy A.Friedrich rövid cikkében *Lk 12,46b* és a vele párhuzamos *Mt 24,51a* félmondat *szó szerinti (enyhítés nélküli) fordítását javasolja* (»és kettévágja őt«), hiszen (a hasonlat mögött) tulajdonképpen Isten országának ügyéről van szó. Ezt több rokon bibliai szöveg is támogatja (pl. Ter 15,10; Jer 34,18-20a; Dán 13,55.59). – Herman C.Waetjen azt vizsgálja, hogy mit mond a János-evangélium Prológusa *a Logosz tevékenységéről*. Röviden ismerteti Alexandriai Philo Logosz-fogalmát, majd részletesen kifejti a Prológus Logoszának minőségi többletét az ószövetségi Bölcsesség-hez (pl. Sir 24; Bölcs 7) képest. A tanulmánynak ezek a részei értékes teológiai magyarázatok. A Prológus utolsó szava utal arra, hogy a megtestesült Ige folytatja kinyilatkoztató tevékenységét (pl. az evangélium következő részeiben). – Paul M.Hoskins párhuzamokat keres *1 Kor 6,2-3 magyarázatához*. A levél gondolatának megfelelő bibliai párhuzam nincs (Dán 7,27-ben uralkodásról, nem ítélthozatalról van szó), s a Biblián kívüli szövegek sem segítenek. A magyarázat kulcsa leginkább a hívők szoros egysége Krisztussal (v.ö. 1Kor 3,21-23).

(Összeállította: Székely István)

Gondolatok

Ahmed Osman Idegen a Királyok Völgyében című könyvéhez

Az elmúlt években több könyv is megjelent Ahmed Osmantól, melyek a zsidó nép történelmének egyiptomi korszakát boncolgatják. A rejtélyes és sokat sejtető címek azonnal magukra terelik a zsidó-keresztény kultúra gyökerei után érdeklődők figyelmét. Hogy képet alkothassunk arról, milyen értéket találhatunk a műves megjelenésű könyvek megcáfolhatatlannak tűnő címei alatt, vizsgálatképpen tekintsünk bele egybe.

Az *Idegen a Királyok völgyében* (Egy ókori egyiptomi múmia titkának megfejtése) évszám nélkül jelent meg a Gold Book gondozásában. Eredeti címe: *Stranger in the Valley of the Kings* (1987). Ahmed Osman ebben a művében azt próbálja bizonyítani, hogy Egyiptomban a Királyok Völgyében talált Juja nevű főember múmiája Jákob fiának, Józsefnek a teste, akit a Biblia tanúságával ellentétben nem vittek magukkal a „szolgaság földjéről” menekülő zsidók. Mivel Juja a leletek alapján egyértelműen III. Amenhotep (Kr.e. 1405 – 1367) fáraó apósa, természetesen azt is bizonyítani kell, hogy Jákob és családja jóval később települt le Gósen területén, mint azt eddig gondoltuk, és Józsefnek egy lánya is született, aki megegyezik Juja Teje nevű gyermekével, a fáraó feleségével.

Bár Ahmed Osman nem végzett egyetemi szintű egyiptológiai tanulmányokat, első látásra rendkívül alapos munkát adott az olvasó kezébe. Az egyiptológiai kutatások terén zavarba ejtően aprólékos. A történeti és archeológiai leírásokban szinte egy szakkönyv tudományosságával mutatja be az ókori Egyiptom régészeti feltárásának eredményeit.

Hogy elméletét elfogadtassa, ezeknek az egyértelmű bizonyítékoknak szeretné megfeleltetni a Biblia pátriárkáinak történetét. Éppen ezért, bár ismeri a bibliakritika módszereit, azokat meglehetősen rapszodikusán alkalmazza. Némely szöveget fundamentalista módon szó szerint fogad el, más textusok valóságalapját határozottan elveti minden komolyabb indoklás nélkül. Nézzünk meg néhány példát:

– Kiindulási pontja Ábrám/Ábrahám esete Egyiptom királyával (Ter 12,10-20), amikor hűgának vallja feleségét Sárarit/Sárát. Írónk szerint ekkor foganja Sárái Izsákot, természetesen a fáraótól. Azt meg sem említi, hogy az idézett szövegen kívül még két ilyen történetet találhatunk a Teremtés könyvében, melyek Gerárban játszódnak. Az egyik főszereplője megint Ábrahám, a másiké Izsák (20,1-18; 26,7-11). Az író nem magyarázza meg, miért pont az egyiptomi esetet veszi történetinek. Azt pedig, hogy tulajdon-

képpen nem is került sor a házasságtörésre (ezt a két gerári történet hangsúlyozza ki), csak utólagos javításnak tartja. Miért...?

– Az író tudomásul veszi, hogy a Szentírás kiemelkedően fontos ember születésének leírásánál sokszor él a megelőző évek meddségének történetével. A különböző eseteknél szóra sem méltatja Isten segítő csodáját a fogásnál, csak Sára esetében oldja meg a kérdést ilyen prózaian. Arról nem is beszélve, hogy Hágárnak született gyermeke Ábrahámtól. Tehát azt sem lehet mondani, hogy Ábrahám meddő volt. Akkor miért csak a fáraótól született Sárának gyermeke?

– Osman ettől a ponttól kezdve a pátriárkák történetét mint az egyiptomi hercegi rang és hatalom érvényesítése körüli bonyodalmakat kezeli. Szerinte az elsőszülöttség jogáért folytatott harc Ézsau és Jákob között csak így értelmes.

– Az író elképzelése szerint csak úgy lehetett a nem egyiptomi embertani jegyeket viselő, közvetlenül nem fáraó-ivadék Juja III. Amenhotep apósa, ha személye megegyezik Józsefével, akiről az író bizonyítottan véli, hogy dédapja nem Ábrahám, hanem Egyiptom királya. Ugyanis az isteni fáraók csak a saját családjukon belül házasodtak, sőt leginkább saját leánytestvérrükkel. József – Ahmed Osman szerint – csak ennek tudatában mondhatta: „Nem ti hoztatok engem ide, hanem Isten. A fáraó atyjává és házának urává tett, és én parancsolok Egyiptom egész földjén” (Ter 45,8). De akkor miért nem tesz említést az Ószövetség József lányáról és erről a megtisztelő frigyről; miért csak Efraimot és Manasszét említi?

Ezek után feltehetjük a kérdést: ha írónk számára bizonyos esetekben ennyire fontosak a részletek, más apróságokat miért hagy figyelmen kívül? Miért nem érdekes, hogy a zsidók 430 évig éltek Egyiptomban (Kiv 12,40)? Miért nem lehet értékes és önmagában is fontos az elsőszülöttségi áldás egy ókori ember számára?

Bár az egyiptológiai rész aprólékos és telve van hivatkozásokkal, addig a bibliai rész úgy lett megalkotva, mint egy regény. Egyetlen biztos hivatkozást sem találunk valamelyik biblikus teológus munkájára. A szerző belekényszeríti a Szentírást a maga elméletébe, mondatait aszerint válogatva, hogy tézisét alátámasztják-e vagy sem. Ez a mű sajnos inkább a szenzációkeltés okán íródott, mint a múlt tárgyilagos föltárásának céljából. Mivel szerzőnek több hasonló jellegű könyve kapható a piacon, szeretjük volna e cikkkel olvasóink szíves figyelmét felhívni ezek hiányosságaira és tudománytalan megállapításaira.

Tóth Zoltán SVD

OLVASÓINK KÉRDEZIK

A kérdésekre Rokay Zoltán teológiai professzor válaszol.

 Kérdés: Mi az, amire Ján 12,34-ben »a tömeg« hivatkozik: »Mi azt hallottuk a törvényből, hogy a Krisztus örökké megmarad«?

Válasz: Jézus (ill. a János evangélium keletkezése) idején a Messiás (fölkent) és az Emberfia (Dániel könyve) úgy látszik egyes körökben legalábbis, egybefonódott; az Emberfia Istentől jön, ezért örök hatalom illeti; a »fölemelés« viszont a keresztfeszítés által való felmagasztalást jelenti, ami Jézus hallgatósága és az evangélium címzettei számára látszólagos ellentmondásban áll az előzővel.

 Kérdés: Van-e jelképes értelme a Jel 2,10-ben szereplő próbatétel 10 napos időtartamának, vagy az egyszerűen egy viszonylag rövid időt jelent?

Válasz: A Jelenések könyvének számai sokszor jelképesek, az akkori olvasó és hallgató számára rögtön érthetők voltak, tehát nem kellett magyarázni; mi nehezebben értjük, de a szerzőt már nem kérdezhetjük. A számok nagy része az Ószövetségből származik, úgy mint a Jel. képei is. A jelen esetben valószínű Dán 1,12.14 és Ter 24,55 ahol a tíz nap rövid időt jelent.

 Kérdés: Nem látszik igazságosnak, hogy 1 Sám 13,13-14 szerint Isten megvonja Saultól a királyságot, holott betartotta a 10,8-ban kikötött hét napot. (Igaz, hogy később – még Dávid felkenése előtt – Saul másban is engedetlen, ld. 1 Sám 15,22-23.)

Válasz: Isten igazságosságát nehéz az emberi mérték szerint megítélni. Az ószövetségi Választott Nép történetében különböző eseményekről értesülünk, amelyeket a szentíró teológiailag értékel, és mögöttük megpróbálja felfedezni, felismerni Isten döntését.

 Kérdés: Az egyiptomi csapások történetében (Kiv 7-12) van-e külön jelentése annak, hogy az első csapásoknál azoknak az Úrtól való származása nem volt eléggé meggyőző (Kiv 7,22; 8,3)?

Válasz: Mint Mózes 5 könyvében általában, úgy a Kivonulás könyvében is több hagyományréteget szeretnek megkülönböztetni a szent-

íráskutatók, ezek között vannak olyan források, amelyekben Isten inkább az előtérben, másokban inkább a háttérben áll. – Az egyiptomi csapások elbeszélésében bizonyos fokozatosság tapasztalható: van, amit az egyiptomi varázslók is tudnak utánozni, de végül képtelenek versenyezni a választott nép Istenével, aki ítéletet tart Egyiptom minden istene fölött.

 Kérdés: Tudjuk-e, hogy mennyire (pl. milyen távolsági határig) tekintették kötelezőnek (ill. milyen mértékben tartották be) a zsidók a Kiv 23,14-17-ben előírt zarándoklatokat?

Válasz: Az ószövetségi törvények betartásáról csak kevés értesülünk. Ezek közé tartozhatnak Jézus gyermekségtörténetének elbeszélései Mária és József jeruzsálemi templomlátogatásairól, valamint a János evangéliumban Jézus ismételt útjai az ünnepekre Jeruzsálemba, vagy az első pünkösdi elbeszélése.

Olvasói levél – Köszönjük!

Tisztelt Ügyvezető Elnök úr!

Bugacon élek, a helyi Karitás csoportot működtetem kisebb-nagyobb zökkenőkkel.

Az ünnepeket Szegeden, a fiaméknál töltöttem és a Dómban hallgattam Szentmisét. Hogy adni tudjak az ott felsorakozó koldusoknak kifelé jövet, a templomban kerestem lehetőséget, mit is tegyek. Így akadtam rá a Jeromos füzetekre. Köszönet a szerkesztőbizottságnak és minden közreműködőnek. Dicsőség Istennek! És hála érte Istennek, hogy e füzetek révén nyújt segítséget számomra, hogy botladozásaimon átsegítsen.

Szeretnék programot kérni önöktől; 2002-ben tartanak-e Bibliaiskolát; milyen időpontban; nem tagok részt vehetnek-e a foglalkozáson? Hogyan lehetne hozzájutni 2001. évi Jeromos füzetekhez? A jövőben előfizethető lesz-e?

Eredményes, Isten áldotta évet kíván Önnek és munkatársainak

Sz. G.-né, Bugac

Cigány-Magyar Biblia (Újszövetség)

A Biblia, a zsidók és a keresztények Szentírása a világ legismertebb és legolvasottabb könyve a könyvnyomtatás feltalálása óta mindmáig. Ennek kettős oka lehet: egyrészt a Bibliában található történetekben és tanításokban az emberek – akár magasan képzettek, akár egyszerűbbek – olyan értékeket találnak, amelyek emberek millióit készítetik e könyv megismerésére, tanulmányozására, rendszeres olvasására, másrészt a keresztény egyházak az egész világon széles körben elterjedve alapvető feladatuknak tekintik a Biblia terjesztésének előmozdítását, annak érdekében, hogy minél többen, rendszeresen merítsenek annak értékeiből.

A Biblia népnyelvi fordításai – éppen olvasottságuknál fogva – rendkívül nagy szerepet játszottak és játszanak az egyes nemzetek irodalmi nyelvének kialakulásában. Az első magyar bibliafordítások nyelve lett például a magyar irodalmi nyelv, és a Biblia szövege, képi és gondolatvilága messzemenően meghatározta és alakította a magyar kultúrát és művészeti életet a fordítás elkészülte óta eltelt századokban. Ugyanezt a hatást figyelhetjük meg más népek esetében is, például a német nyelvterületen (Luther fordítása), vagy az angoloknál, franciáknál is.

A Biblia ezen pozitív szerepét nagyon sok nép életében betöltötte, hiszen a Szentírás az egyetlen könyv, amelyet teljes egészében már több, mint ezer nyelvre lefordítottak. (Részleteit további 1200-1300 nyelven lehet olvasni.) A világon beszélt mintegy 5000 nyelv közül már csak olyan nyelveken hiányzik a bibliafordítás, amelyeket legfeljebb 10-50.000 ember beszél. Egyetlen kivételt képez a cigányság, amely több milliós létszáma ellenére mindmáig kénytelen nélkülözni a teljes Biblia cigány nyelvű kiadását.

A világ cigányságának összlétszámát nem ismerjük, de az a legszerényebb becslések szerint is több millió (6-10 millió). A cigányság létszáma egyedül a Kárpát medencében elérheti a 2-3 milliót. (A népszámlálási adatok nem tükrözik a reális helyzetet: Magyarországon 1980-ban 6.404-en vallották magukat cigánynak, 1990-ben pedig már 142.683-an! 1999-es becslült adat: 400-600.000, ld. Kisebbségek Magyarországon 1999, NEKH kiad., 38.o.) Becslések szerint a cigány lakosság egyötöde kétnyelvű, azaz beszél cigányul is (a Kárpát medencében a többség másik nyelve a magyar).

Számos kísérlet történt már arra, hogy a Bibliát cigány nyelvre is lefordítsák. Az Egyesült Bibliatársaságok (Stuttgart) több nemzetközi konferencián is tárgyalta már a kérdést, Magyarországon is tartottunk már ilyen céllal konferenciát, érdemi előrelépés azonban nem történt.

Fordítással is próbálkoztak többen, számos alkalommal, így Magyarországon megjelent a Máté evangélium Choli Daróczi József fordításában, a Felvidéken részletek az evangéliumokból, a Vajdaságban az Újszövetség, Franciaországban egy képes gyerekbiblia (parafrázis) Barthélémy biblikus professzor fordításában. A teljes Biblia cigány nyelvű fordítását azonban mindeddig nem sikerült elkészíteni.

A cigány Biblia elkészítését nagyon megnehezíti, hogy a cigányság sok esetben egy országon belül is több nyelvet beszél. Magyarországon például négy cigány nyelv(csoport) van használatban: az oláh cigány (lovári, kelderári, másári, cehúri sűri, drizári, cerhári, kherári és colári); a fódózó cigány (gurvári nyelvjárási csoportok); a magyar cigány (romungro), valamint a német cigány csoport (szinto). Az egyes nyelvek és nyelvjárások részben ősi kulturális okra vezethetők vissza (kasztrendszer; a különböző foglalkozások más-más kasztba tartoztak és nem érintkeztek egymással), részben pedig történeti-földrajzi okokra.

A másik nehézség, hogy más-más mértékben, de mindegyik cigány nyelv és nyelvjárás szókincse rendkívül szegényes (mintegy 600 szó), a hiányzó szavakat a környezet nyelvéből kölcsönzik, pl. „muro kedvesho chalado”, az én kedves családom.

Ezek a nehézségek azonban nem akadályozhatnak meg bennünket abban, hogy végre elkészüljön a Biblia cigány nyelvű fordítása, ha meg akarjuk tisztelni és becsülni ezt a köztünk és velünk együtt élő hatalmas népcsoportot. A cigány Biblia még a jelen világban is hatékony eszköze lehetne a cigány nyelv egységesülésének, a cigány nyelv megújításának, a cigányság kulturális gazdagodásának.

Ezért vállalkoztunk arra, hogy a világon elsőként elkészítjük a teljes Biblia cigány fordítását. A fordító felhasználja a közös cigány szókincset, keres és alkalmaz nyelvjárási szavakat, felújít feledésbe ment régi kifejezéseket, meglévőkből új szavakat képez, és beilleszti a nyelvbe azokat a nemzetközi szavakat, amelyek szinte már minden nyelvben meghonosodtak.

Folytatás a 46. oldalon!

A következő két oldalon a készülő Cigány-Magyar Újszövetség két oldalát mutatjuk be (félkész szöveg).

A tanítványok boldogsága ²³ Majd külön a tanítványaihoz fordulva ezt mondta: »Boldog a szem, amely látja, amit ti láttok. ²⁴ Mert mondom nektek: sok próféta és király kívánta látni, amit ti láttok, és nem látta, és hallani, amit ti hallottok, de nem hallotta.«

Az irgalmas szamaritánus ²⁵ Ekkor fölállt egy törvénytudó, hogy próbára tegye, és így szólt: »Mester! Mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?« ²⁶ Ő ezt válaszolta neki: »Mi van írva a törvényben? Hogyan olvasod?« ²⁷ Az így felelt: »Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből, minden erődből és egész elmédből (MÁTÉ 6,5); felebarátodat pedig, mint önmagadat.« (LUC 19,10). ²⁸ Erre ő így szólt: »Helyesen feleltél! Tedd ezt, és élni fogsz.« ²⁹ De az igazolni akarta magát, ezért megkérdezte Jézust: »De ki az én felebarátom?«

³⁰ Jézus akkor így kezdett beszélni: »Egy ember Jeruzsálemből Jerikóba ment, és rablók kezébe került. Azok kifosztották, véresre verték, majd félholtan otthagyták és eltávoztak. ³¹ Történetesen egy pap ment azon az úton lefelé; látta, de továbbment. ³² Hasonlóképpen egy levita is, amikor ahhoz a helyhez ért és látta őt, elment mellette. ³³ Arra ment egy szamaritánus is. Amikor odaért hozzá és meglátta, megessett rajta a szíve. ³⁴ Odalépett hozzá, olajat és bort öntött a sebeire, és bekötözte; azután föltette teherhordó állatára, elvitte egy fogadóba és ápolta. ³⁵ Másnap elövelt két dénárt, odaadta a fogadónak, és ezt mondta: 'Viseld gondját neki, és ha többet költenél, amikor visszatérek, megadom neked.' ³⁶ Mit gondolsz, e három közül melyik lett a felebarátja annak, aki a rablók kezébe került?« ³⁷ Az így felelt: »Az, aki irgalmasságot cselekedett vele.« Jézus erre azt mondta neki: »Menj, és te is hasonlóképpen cselekedjél!«

Mária és Márta ³⁸ Történt pedig, hogy amikor továbbmentek, betért egy faluba, ahol egy Márta nevű asszony befogadta őt házába. ³⁹ Volt neki egy Mária nevű húga, aki az Úr lábához ülve hallgatta szavait,

⁴⁰ Márta pedig sürgött-forgott a sok házi dologban. Egyszer csak megállt, és így szólt: »Uram! Nem törödsz vele, hogy a húgom egyedül hagy engem szolgálni? Szólj már neki, hogy segítsen!« ⁴¹ Az Úr ezt válaszolta neki: »Márta, Márta! Sok mindenre gondod van és sok mindennel törödsz, ⁴² pedig csak egy a szükséges. Mária a jobbik részt választotta, és nem is veszíti el soha.«

11 Az Úr imádsága ¹ Történt egyszer, hogy valahol éppen imádkozott, és amint befejezte, tanítványai közül az egyik azt mondta neki: »Uram! Taníts meg minket imádkozni, ahogy János is megtanította tanítványait.« ² Erre azt válaszolta nekik: »Amikor imádkoztok, ezt mondjátok:

Atyánk! Szenteltesd meg a te neved, jöjjön el a te országod!

³ Mindennapi kenyérünket add meg nekünk naponta,

⁴ és bocsásd meg a bűneinket, miképpen mi is megbocsátunk minden ellenünk vétkezőnek, és ne vígy minket kísértésbe.«

Példabeszéd a könyörgő barátról

⁵ Azután így szólt hozzájuk: »Ha közületek valamelyiknek barátja van, és az odamegy hozzá éjfélkor, s azt mondja neki: 'Barátom! Adj nekem kölcsön három kenyeret, ⁶ mert egy barátom érkezett az útról hozzánk, és nincs mit adnom neki'; ⁷ a másik viszont belülről ezt feleli: 'Ne zavarj, az ajtó már be van zárva, gyermekeim is ágyban vannak velem együtt, nem kelhetek föl, hogy adjak neked!' ⁸ Mondom nektek: ha nem is kelne föl, hogy adjon neki azért, mert a barátja, mégis, alkalmatlankodása miatt fölkel, és ad neki annyit, amennyire szüksége van.

Bizalom az imádságban ⁹ Ezért mondom nektek: Kérjetelek, és adni fognak nektek, keressetek, és találtok, zöregessetek, és ajtót nyitnak nektek. ¹⁰ Mert mindaz, aki kér, kap, aki keres, talál, és a zöregedőnek ajtót nyitnak. ¹¹ Melyik az az apa közületek, aki, ha a fia halat kér, hal helyett kígyót ad neki? ¹² Vagy ha tojást kér, talán skorpiót nyújt neki? ¹³ Ha tehát ti,

● 23-24 # Mt 13,16k ● 25-28 # Mt 22,35-40; Mk 12,28-31 ● 38-42 # Jn 11,1; 12,1-3

◆ 11 ● 1-4 # Mt 6,9-13 ● 9-13 # Mt 7,7-11 ● 12 Nem lehetetlen, hogy Jézus azért használ ilyen pa-

Le sityardengo baxtalipe ²³ Pala kodo karing le sityarde boldaspe haj numa lenge phendas: »Baxtalij e jakh, savi dikhel, so tume dikhen. ²⁴ Ke phenav tumenge: but profeta haj kraj kamlas te dikhel, so tume dikhen, haj chi dikhline, haj te ashunen, so tume ashunen, ba chi ashundine.«

O lasho samaritano ²⁵ Atunchi opre tordyilas jekh kris zhanari, avri te zumavel les, haj kade das дума: »Maistro! So te kerav, te rakhav o sagutno trajo?« ²⁶ Voj kodo phendas leske palpale: »So si iskirime ande e kris? Sar ginavesles? ²⁷ Kodo kado phendas: »Kam tye Rajes, tye Devles anda tyo chacho ilo haj intrego duho, anda sogodi zor haj intrego godyi (DKris 6,5), tye dopashone vortakos pale sar tut.« (Lev 19,10). ²⁸ Pe kado voj kade das дума: »Mishto vorbisardan! Ker kado haj trajisa.« ²⁹ Ba kodo kamlas te chacharelpe, anda kado pushlas le Jezushes: »Ba kon si muro dopashuno vortako?«

³⁰ O Jezush atunchi kade las te vorbisarel: »Jekh manush anda o Jeruzhalemo ande o Jerikovo gelas, ba ande chorenge vast pelas. Kodal chordine les, mardine les, pala kodo dopashmulones kothe mukhline les haj gelinetar. ³¹ Kade pecisardyilas, ke jekh rashaj zhalas tele pe kodo drom: dikhlas les, ba majdur gelas. ³² Zhi kade vi jekh levita, kana kaj kodo than reslas haj dikhlas les, gelastar pashalESTE. ³³ Intye gelas vi jekh samaritano. Kana kothe reslas Haj dikhlas les, sunu-sardas les. ³⁴ Kothe ushtyadas, uloj haj mol shordas pe lesko dukhado trupo, haj andre phanglas les: pala kodo opre shutas les pe peski magara, haj ingerdas les andekh kirchima haj grizholas les. ³⁵ Kaver dyes angle las duj denara, kothe dasle le kirchimareske, haj kado phendas: 'Grizhosar les, haj majbut te potyinesas pe leste, kana palpale avo, atunchi dav kodo tuke.' ³⁶ So gindis, mashkar kadal trin, savo kerdyilas dopashone vortako kodaleske, kon ande le chorenge vast pelas?« ³⁷ Kodo kado phendas: »Kodo, kon lashipe kerdas lesa.« O Jezush pe kado kodo phendas leske: »Zhatar, haj vi tu zhi kade ker!«

E Maria haj e Marta ³⁸ Pelaspe apol, ke kana majdur geline, andre gelas andekh gav, kaj ekh romnyi kaske Marta sas lako anav, andre mukhlas les ande pesko kher. ³⁹ Sasla 'ekh pheny kaske Maria sas lako

anav, kon kaj le Rajeske punre beshlines ashunelas leske vorbi, ⁴⁰ e Marta pale lelas-sholas peski butyi. Jekharsa tordyilas haj kade das дума: »Raja! Chi grizhos kodolasa, ke muri pheny korkori mukel man te slugisarav? De aba lake дума, te zhuti!« ⁴¹ O Raj kado phendas lake: »Marta, Marta! Pe but sakofaloste gindo si tut haj but sakofalosa grizhos tu, ⁴² ba feri pe jekh trubujas. E Maria e lashuni rig alosardas, haj china chi xasarela la chikana.«

11 Le Rajesko rudyipe ¹ Pecisajlas jekhar, ke varikaj rudyilas, haj kana agrorisardas, mashkar leske sityarde o jekh kodo phendas leske: »Raja! Sityar amen te rudyisaras, sar vi o Janosh sityardas peske sityarden.« ² Pe kado kodo phendas lenge: »Kana rudyin, kado phenen:

Amaro Dad! Suntosardyol tyo anav, te aveltar tyiro them!

³ Amaro sakodyeseko manro de amenge sako dyes,

⁴ haj jertisar amare bezexa, sar ke vi ame jertisaras amare sakone bezexaslenge

haj na inger amen ande zumavjimata.«

Parabola pa mangaimasko vortako

⁵ Pala kodo kade das дума lende: »Mashkar tumende varisaves te siles vortako, haj kodo kothe zhal leste dopash ratyi, haj kodo phenel leske: 'Muro vortakona! De man unzhiiles trin manre, ⁶ ke jekh vortako avilas amande pa drom, haj naj so te dav les': ⁷ ba o kaver andral kado phenel: 'De man pacha, o vudar aba phandadoj, vi mure shavora aba ando pato sile manca kethanes, nashtig ushtyav opre, te dav tut!' ⁸ Phenav tumenge: chi tena ushtyelas opre te del les anda kodo, ke lesko vortakoj, ba vi kade, ke tradas e lindra lestar, opre ushtyel, haj del leske kattyi, sode trubuj les.

Patyape ando rudyipe ⁹ Anda kado phenav tumenge: Mangen, haj dena tumenge, roden, haj arakhena, malaven o vudar, haj putrena tumenge. ¹⁰ Sa kodo kon mangel, lel, kon rodel, arakhel, haj kon malavel o vudar kodaleske vi putrena kodo. ¹¹ Savoj kodo dad mashkar tumende kon, kana lesko shavo masho mangel, na masho barem sap del les? ¹² Bake kana anro mangel, dore skorpiovo del les? ¹³ Apol kana tume, vi nasula te sanle, ba zhanen lashe dimata te den tumare shavo-

♦ 11* 12 Shajke o Jezush anda kodo hasnisrel kasave paradoxona vorbi, ke inke majfeder te ashunen pe leste le manusha, haj majfeder te hatyaren leske gindimata.

A fordítás kiadása két lépésben történik. Először az Újszövetség kerül kiadásra, mégpedig kétnyelvű formában: az egyik oldalon a cigány szöveg olvasható, szemben vele a másik oldalon ugyanaz magyarul. Mivel a Kárpát medencében élő cigányság túlnyomó többsége magyarul is beszél, a kétnyelvű kiadás célszerűnek látszik. A cigányul beszélők megérthetik a nyelvújítási szavakat, a kevésbé jól tudók könnyen tökéletesíthetik nyelvüket, a cigányul nem tudók pedig (cigányok, pedagógusok, lelkipásztorok) a magyar szöveg segítségével könnyen megérthetik a cigány szöveget.

Információk:

1. A bibliai szöveg fordítását Vesho Farkas Zoltán cigány műfordító készíti el, felhasználva a cigány nyelvalkotás ill. -újítás eddigi eredményeit.

2. A nyelvi ellenőrzést (cigány nyelvű lektorálást) Dr. Karsai Ervin, a cigány nyelv egyik legszakavatottabb ismerője végzi.

3. A szakmai ellenőrzést (az eredeti szöveggel való összehasonlítást) Dr. Tarjányi Béla, a PPKE HTK Újszövetségi Tanszékének professzora végzi. Tarjányi Béla a Pápai Biblikus Egyetemen végzett Rómában, számos bibliai és keleti nyelv ismerője, aki a cigány nyelvet is megérti, így a fordítást ellenőrizni és korrigálni tudja biblikus-szakmai szempontból.

4. Az elkészült szöveg kiadását a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat készíti elő és valósítja meg. A Bibliatársulat az utóbbi időben a hazai bibliakiadás és forgalmazás terén kiemelkedő eredményeket ért el (Káldi-Neovulgáta Biblia-revizió, 85.000 Biblia forgalmazása hazánkban, kb. 15.000 magyar nyelvű Biblia kivitele a határon túli magyaroknak).

5. Vesho Farkas Zoltán eddigi munkássága

Cigány nyelven publikált műfordítások: Cherhaja – Csillagok (vers, próza, dráma magyar és külföldi klasszikusoktól); Shakespeare, Hamlet; Euripidész, Médea; Hemingway, O phuro mashari thaj e mara (Az öreg halász és a tenger); Charles és Mary Lamb, Shakespeare paramichi (Shakespeare mesék); Kahlil Gibran, O platniko (A próféta). – *Magyar nyelven publikált verseskötetek:* Elefántcsontszíni évek; A remény vankosán; Tér-idő feszületén.

Tarjányi Béla

Társulatunk életéből

A budapesti Jeromos-esték keretében decemberben Vágvölgyi Éva, Társulatunk főtitkára röviden ismertette az egyiptomiaknak a halál utáni életre vonatkozó hitét, majd sok vetített (saját készítésű) képet mutatott be az Egyiptomban feltárt uralkodói sírhelyekről. Januárban Cserháti Sándor evangélikus teológiai professzor Szent Pál levelei és az Apostolok cselekedetei alapján arról a jeruzsálemi egyháznak szánt ajándék-küldeményről beszélt, amellyel Pál a zsidókból és pogányokból lett Egyház egységét akarta szolgálni. Februárban Gánicz Endre prefektus, teológiai professzor a Jelenések könyve elején olvasható, hét egyháznak szóló üzenetek tartalmát magyarázta, kiemelve az utolsót (a laodiceai egyháznak szólót). Márciusban Berényi István, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem professzora a társadalmi földrajz számos érdekes és gyakorlatilag fontos felismerését mutatta be szemléletesen (pl. kulturörök határai, emberi kapcsolatok az eltérő jellegű településeken, az ápolt környezet és az életminőség kölcsönhatása stb.).

A következő időszakban esedékes Jeromos-esték programjai (a hónapok második szerdáján 18 órai kezdettel a Bibliaközpontban: Budapest VI., Teréz körút 28., I.em.6-7.): április 10-én Dr. Karsai Ervin professzor „A cigány nyelv és a Biblia – A fordítás nehézségei” címmel tart előadást; május 8-án pedig Gaál Endre főigazgató, teológiai professzor »Az újszövetségi eszkatológia néhány vonása« címmel. Június 12-én hálaadó szentmisével és kótetlen beszélgetéssel zárjuk a félévet.

Szombathelyi egyházmegye:

„Örömmel jelentem, hogy a szombathelyi és a zalaegerszegi csoportnál újra megindult a rendszeres munka.

Szombathelyen Dr. Martos Levente Balázs tart nagy érdeklődéssel kísért előadásokat „Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra – Elmélekedések az Ószövetség emberképéről” címmel. A következők kerülnek sorra:

1. „Megteremtette tehát Isten az embert a maga képére (Ter 1,27)” – Az ember méltósága és az emberlét értéke Isten szemében.
2. „Isten képére teremtette őt, férfinak és nőnek teremtette őket (Ter 1,27)” – Férfi illetve női mivoltunk mint Isten ajándéka.

3. „A kígyó vezetett félre, azért ettem (Ter 3,13)” – Kisértés, bűn és bűnhődés a Biblia lapjain.

4. „Embert kaptam Istentől (Ter 4,1)” – Gyermekek kapni, gyermeknek lenni, gyermekké válni a Biblia szerint.

5. „Noé mindet megtett úgy, ahogy Isten parancsolta neki (Ter 6,22)” – A remény alakjai a büntől sújtott világban – ahogy a Biblia látja őket.

Zalaegerszegen minden hétfőn este 5 órakor van bibliaóra. Vezeti Szalai Attila káplán. Téma: Szemelvények az Ószövetségből. Sorraveszik az Ószövetség könyveit, és elemzik a fontosabb szakaszokat. Mintegy 20-30 résztvevő működik közre.

*Dr. Gyürki László kanonok, plébános
Társulatunk szombathelyi koordinátora*

Társulatunk **győri csoportja** januárban a Miatyánk két szövegét hasonlította össze (Máté és Lukács evangéliumából), februárban pedig az „Abba” megszólítást elemezték. *(H.-né Demetrovics Mária közlése.)*

* * * * *

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban imaórát tart, hogy Isten áldását kivesdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótévőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

A szentségimádások időpontja és az elmékedések témája [Bibliaközpont, minden második pénteken du. 5-6-ig]: ápr. 5.: Zsolt 118; ápr. 19.: Zsolt 25,1–15; máj.3.: Zsolt 32; máj.17.: Zsolt 33,1–11; máj. 31.: Zsolt 33,12–22; jún. 14.: Zsolt 34,1–9; jún. 28.: Zsolt 40,1–6; júl. 12.: Zsolt 41,1–5; júl. 26.: Zsolt 65.

Az a támogató együttműködés, amely megnyilvánul Társulatunk Tagjai és füzetünk Olvasói részéről levelek, javaslatok, kritikák, kétkézi segítség, ima, tagdíj, adomány és még sok más formában, igen nagy örömmel tölt el, és ezúton is szeretném mindezt a magam és mindannyiunk nevében ismételten szívből megköszönni!

Tarjányi Béla

Minden kedves Tagtársunknak, Jótévőnknek és Olvasónknak a Feltámadott bőséges kegyelmével megáldott húsvéti ünnepeket kívánunk!

SZERETETTEL AJÁNLJUK KIADVÁNYAINKAT:

Ó- és ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS (Káldi-Neovulgáta). Ára 1980 Ft.

ÚJSZÖVETSÉG és ZSOLTÁROK (Káldi-Neovulgáta). Ára: 1400 Ft.

Plébániák, hitoktatók, egyházi közösségek a Bibliaközpontban
25 % kedvezményrel hozzájuthatnak:

Szentírás: 1485 Ft, **Újszövetség és Zsoltárok:** 1050 Ft.

A STUTTGARTI KISKOMMENTÁR

eddig megjelent kötetei:

J. Kremer, **2. KORINTUSI LEVÉL**, SKK 8. Ára: 520 Ft.

W. Radl, **GALATA LEVÉL**, SKK 9. Ára: 440 Ft.

B. Mayer, **FILIPPI és FILEMON LEVÉL**, SKK 11. Ára: 420 Ft.

O. Knoch, **1. és 2. TESSZALONIKI LEVÉL**, SKK 12. Ára: 380 Ft.

P.-A. Seethaler, **1. és 2. PÉTER LEVÉL, JÚDÁS LEVÉL**, SKK 16.

Ára: 580 Ft.

BIBLIKUS ÍRÁSOK sorozatunk:

SZENTÍRÁSMAGYARÁZAT AZ EGYHÁZBAN, BIR 1. Ára: 480 Ft.

Mócsy Imre S.J., **MI A BIBLIA?** BIR 2. Ára: 420 Ft.

Tarjányi Béla, **BIBLIKUS TEOLÓGIA – Tanulmányok**, BIR 3.

Ára: 560 Ft.

Gyürki László, **A BIBLIA FÖLDJE – MAGYAR SZENTÍRÁS-
FORDÍTÁSOK**, BIR 4. Ára: 420 Ft.

Mócsy Imre, **AZ EVANGÉLIUMOK HITELESSÉGE**, BIR 5. Ára: 640 Ft.

E g y é b: **BIBLIATUDOMÁNY CD** (Káldi-Neovulgáta Biblia,
konkordancia, 35 biblikus könyv, 600 kép). Ára: 8000 Ft.

Vágvölgyi Éva, **CSENDES PERCEK**. Ára: 580 Ft.

Vágvölgyi Éva, **AZ ARANYVIRÁG** - Mesék kicsiknek és nagyoknak (3.
kiadás). Ára: 540 Ft.

A. Hecht, **KÖZÖS UTUNK A BIBLIÁHOZ**, 2., bőv. kiadás. Ára: 480 Ft.

Isten Szava

---

*Egy példány ára 150 Ft,
az évi négy szám 600 Ft (+ postaköltség)*

Virág

*Virágzó ág,
bokor alatt
mehúzódó
kis virág,
mezőn lépkedő
százsorszép-
csillagok:
ez a szeretetünk.
Kéz nem tépte,
láb nem tiporta,
szellő karján ringó,
csöndes ragyogás.
Idő nem koptatja,
hétköznapi nem vájja,
szirma pereg csak,
hogy új bimbót fakasszon.
Aranyhíd két partja
néma kézfogásban
egymásra talál.*

(Havva)

örökre megmarad
